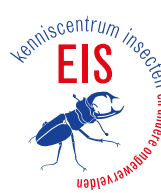

Vlinderbalans 2026

met het jaarverslag van de meetnetten
vlinders, libellen en hommels 2025

Colofon

De Vlinderbalans combineert de jaarverslagen van de meetnetten dagvlinders, libellen, nachtvlinders en hommels met voorbeelden van de beschermingsaanpak van De Vlinderstichting.

Alle verspreidingsgegevens zijn gebaseerd op gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP). Grafieken van populatietrends en indicatoren komen uit de meetnetten vlinders, libellen, nachtvlinders en hommels.

De Landelijke Meetprogramma's Vlinders, Libellen en Nachtvlinders en het meetnet hommels worden gefinancierd door het ministerie van LNVN en zijn een onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) speelt een belangrijke rol bij het berekenen van index-cijfers en kwaliteitsborging van het NEM. Naast landelijke populatietrends worden ook trends op kleinere schaal vastgesteld, zoals trends per provincie en trends per fysisch-geografische regio.

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting is de organisatie die de deskundigheid in Nederland en Europa over vlinders en libellen bundelt. We maken ons sterk voor het behoud en herstel van vlinders en libellen. Vlinders en libellen zijn een onlosmakelijk onderdeel van de natuur. Daarom moeten ze overal waar ze thuishoren ook daadwerkelijk te vinden zijn. Met onze kennis willen we iedereen ondersteunen, die aan de realisatie van een natuur vol vlinders en libellen kan bijdragen.

EIS Kenniscentrum Insecten

Stichting EIS is het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden. De stichting verricht en stimuleert onderzoek en geeft adviezen over beleid en beheer. Daarnaast is voorlichting en educatie een belangrijke taak. Het bureau ondersteunt de ruim 60 werkgroepen met samen zo'n 3000 vrijwilligers, elk gericht op een specifieke diergroep.

De Vlinderbalans is een uitgave van De Vlinderstichting (2026)

In samenwerking met EIS Kenniscentrum Insecten

Vormgeving: Marjelle Molenaar

Omslagfoto: Marjelle Molenaar

www.vlinderstichting.nl

www.kenniscentruminsecten.nl

Deze uitgave is gedrukt op voorBIJ®papier: gerecycled papier met bloemrijk bermgras van Nederlandse ecologisch beheerde bermen.

Inhoud

Inleiding	4
<i>Rik Wever (De Vlinderstichting)</i>	
Aan de slag met Basiskwaliteit Natuur	6
<i>Michiel Wallis de Vries & Kars Veling (De Vlinderstichting)</i>	
Meetnet dagvlinders	8
<i>Chris van Swaay, Tove van der Weerd (De Vlinderstichting) & Bram Borkent (CBS)</i>	
Het belang van natuur buiten natuurgebieden	13
<i>Lieveke Crombach (De Vlinderstichting)</i>	
Relax, tel flex!	14
<i>Gerdien Bos (De Vlinderstichting)</i>	
Meetnet libellen	16
<i>Gerdien Bos, Roy van Grunsven (De Vlinderstichting) & Bram Borkent (CBS)</i>	
De meetnetten in beeld 2025	22
<i>Marjelle Molenaar (De Vlinderstichting)</i>	
Meetnet nachtvlinders	24
<i>Jurriën van Deijk, Rik Wever, Jannes Boers, Rutger Lanjouw (De Vlinderstichting) & Karen Brandenburg (CBS)</i>	
De Graslandvlinderindex	30
<i>Annick van der Laan (De Vlinderstichting)</i>	
Meetnet hommels	32
<i>Johan van 't Bosch & Dominic Dijkshoorn (EIS Kenniscentrum Insecten)</i>	
Werken aan Basiskwaliteit Natuur	36
<i>Michiel Wallis de Vries (De Vlinderstichting)</i>	
Maatwerk voor bedreigde soorten	38
<i>Wouter Oe & Michiel Wallis de Vries (De Vlinderstichting)</i>	
Achtergrondinformatie	39

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt de Vlinderbalans 2026. Hierin geven we, naast de trends en cijfers uit de meetnetten die bijdragen aan het Netwerk Ecologische Monitoring, ook duiding aan de ontwikkelingen die wij zien. In de vorige jaren zijn wij daarbij dieper ingegaan op soorten van bossen en graslanden, dit jaar nemen we de soorten onder de loep die indicatoren zijn voor Basiskwaliteit Natuur.

Helaas presenteren we over de hele linie nog steeds een negatieve trend. We zien dat zelfs een weinig kritische soort als het lantaarntje afneemt: dat geeft wel aan dat er echt iets mis is. Met alleen herstel van natuurgebieden komen we er niet, ook de ecologische kwaliteit van het landelijk gebied, de 'infranatuur' en de bebouwde omgeving zullen fors verbeterd moeten worden om het tij te keren en bij te dragen aan een gezonde leefomgeving voor o.a. vlinders en libellen. Maar ook voor onze eigen gezondheid is dit broodnodig. En het kan! De vele initiatieven in het land laten zien dat er volop mogelijkheden zijn om Nederland natuurinclusief te maken. U leest er meer over in deze Vlinderbalans.

Een natuur vol leven, daar gaan wij voor. Start de groei!

Titia Wolterbeek

Directeur/bestuurder De Vlinderstichting

Start de groei

Inleiding

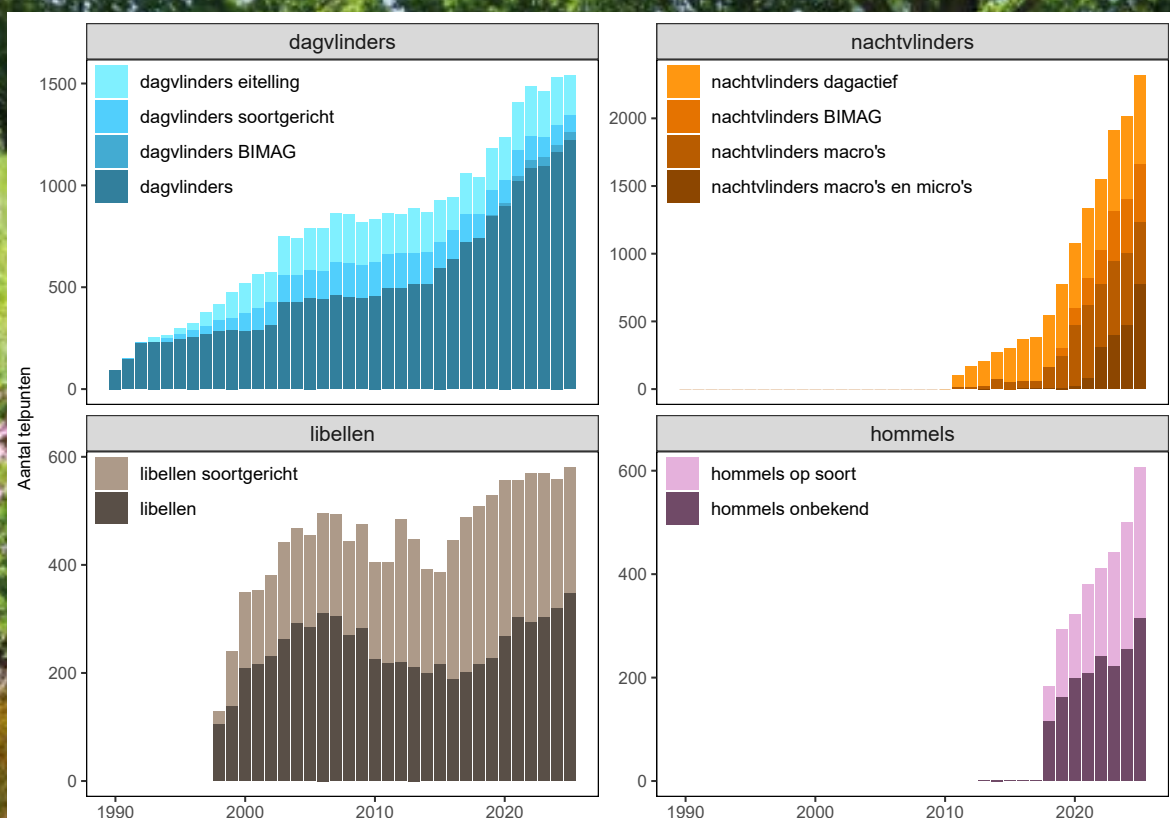
In het afgelopen jaar is er door ruim 2500 vrijwilligers weer ontzettend veel data over dagvlinders, libellen, nachtvlinders en hommels verzameld. Wij als Vlinderstichting zijn daar heel erg blij mee. Door de toewijding van iedereen die jaarlijks opnieuw hun route of meetpunt telt volgens vaste protocollen, komen we steeds meer te weten over hoe het met onze dagvlinders, libellen, nachtvlinders en hommels gaat. Een schat aan informatie die ons beschermingswerk keer op keer een impuls geeft.

Insecten zijn een belangrijk onderdeel van ons ecosysteem en zijn onmisbaar voor onze voedselzekerheid. We zijn daarom blij dat de aandacht voor insecten toeneemt. In de Natuurherstelverordening zijn afspraken opgenomen over de instandhouding van bestuivende insecten, waaronder dag- en nachtvlinders en hommels. De komende jaren zal de negatieve trend moeten worden omgebogen naar een positieve. Daar zal een forse inspanning voor nodig zijn, met name op het gebied van het terugdringen van de belangrijkste drukfactoren zoals stikstof, verdroging, vervuiling (pesticiden, maar bijvoorbeeld ook lichtvervuiling) en grootschalig beheer. Wij dragen actief bij aan de zoektocht naar oplossingen en vertalen deze in realistische uitvoeringspraktijken, zoals bijvoorbeeld het keurmerk Kleurkeur voor ecologisch verantwoord beheer van bermen en watergangen.

Voor de meest bedreigde soorten is er sinds 2024 het Vlinderstichting-beschermingsfonds.

Trendberekeningen

In deze Vlinderbalans geven we per soortgroep een overzicht van de berekende trends. Daarbij maken we onderscheid in verspreidingstrends (veranderingen in waar in Nederland een soort voor komt - meer of minder kilometerhokken) en aantalstrends (veranderingen in hoeveel individuen er op een plek leven). Een aantalstrend is een veel fijngevoeliger instrument om de stand van een soort te kunnen volgen: meer of minder individuen lees je er meteen aan af. Bij de verspreidingstrend gaat het alleen om aanwezigheid in een hok en wordt er geen rekening mee gehouden of het gaat om duizenden exemplaren of slechts een waarneming van één individu in een vierkante kilometer.

Het aantal telpunten tot en met 2025 per soortgroep. De y-as wijkt af per soortgroep.

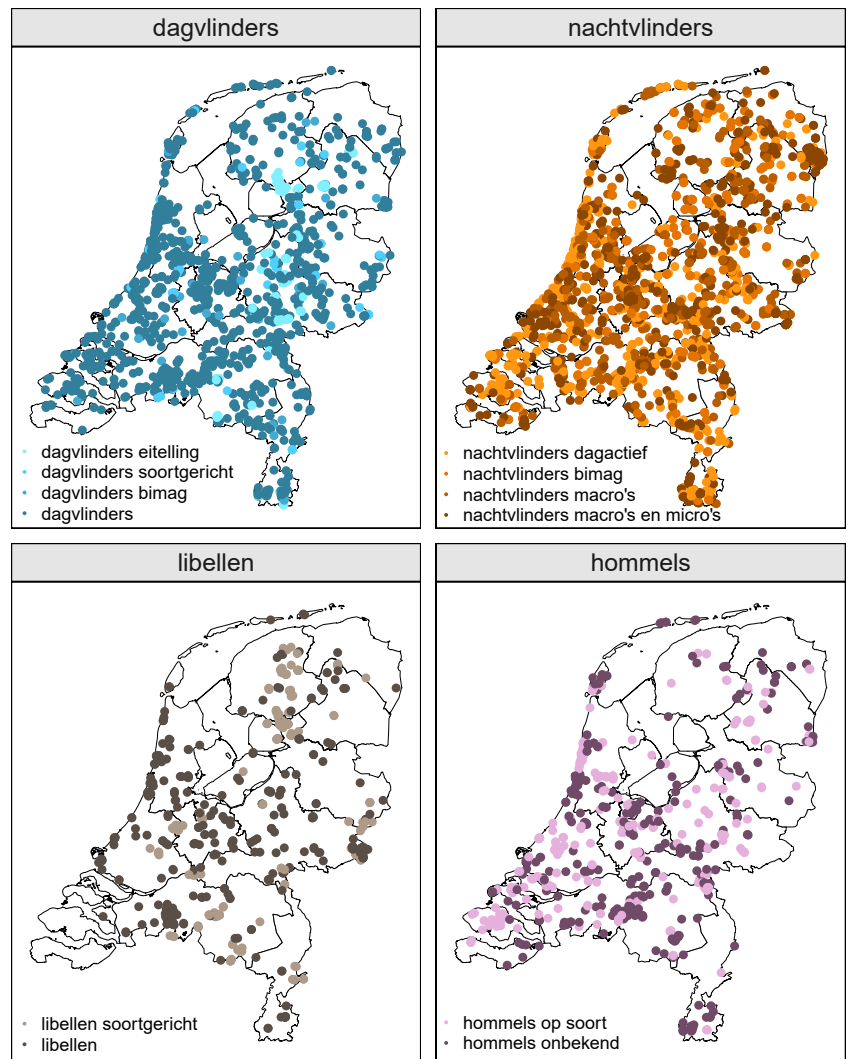
Dagvlinders en libellen worden al langere tijd geteld. Met het meetnet dagvlinders zijn we in 1990 gestart en met het meetnet libellen in 1998. Door deze lange periode kunnen we voor veel soorten betrouwbare trends berekenen. Het meetnet nachtvlinders is een stuk jonger, dit is vanaf 2013 van start gegaan. Dat is nu een periode van meer dan 10 jaar, dus ook binnen het meetnet nachtvlinders kunnen we voor 169 soorten macronachtvlinders betrouwbare aantalstrends berekenen. Wetende dat er in ons land meer dan 860 soorten voorkomen is er nog een mooie weg te gaan, maar gelukkig groeit het nachtvlindermeetnet flink. Ook in natuurgebieden zien we steeds meer meetpunten komen, waar we erg blij mee zijn. De microvlinders worden binnen het meetnet nachtvlinders niet vergeten. We zien dat steeds meer tellers ook deze kleine vlinders invoeren.

Publicatie resultaten

De resultaten van al deze tellingen worden niet alleen in deze balans gepubliceerd, maar zijn de basis voor diverse rapportages, van vrijwilligersgroepen tot verschillende overheden. Ze komen beschikbaar via het Compendium van de Leefomgeving (clo.nl) en worden bijvoorbeeld verwerkt in het Nationaal Dashboard Biodiversiteit (dashboardbiodiversiteit.nl), een initiatief van o.a. IUCN en SoortenNL. Voor de dagvlinders kan er naast een landelijke trend ook een trend op provinciaal niveau worden bepaald. Dat is belangrijk aangezien de verantwoordelijkheid voor de natuur en de biodiversiteit bij de provincies ligt. We werken er daarom hard aan om dit voor veel meer soorten mogelijk te maken en deze dan ook bij de provincies onder de aandacht te brengen.

Niet zonder bescherming

De achteruitgang van verschillende soorten baart ons uiteraard al jaren zorgen. Helaas moeten we concluderen dat het, net zoals we in de Vlinderbalans van vorig jaar schreven, niet goed gaat met veel van onze soortgroepen. Jammer genoeg is soortgericht beheer lastig te financieren: alleen als het om een strikt

Ligging van de tellocaties per soortgroep in 2025.

beschermde soort gaat is het soms mogelijk om budget te verkrijgen. Dankzij enkele forse nalatenschappen hebben we in 2024 het Vlinderstichting-beschermingsfonds op kunnen richten. Met dit fonds kunnen we beheerders ondersteunen bij het nemen van gerichte maatregelen voor soorten die dat hard nodig hebben. Concrete bescherming voor vlinders en libellen waar we heel blij mee zijn. Uiteraard wordt het werk binnen het beschermingsfonds in 2026 voortgezet.

Dankzij de onmisbare inzet van ruim 2500 vrijwillige tellers kunnen we in deze Vlinderbalans opnieuw dieper ingaan op de resultaten uit de tellingen en de analyses daarvan. Voor elke soortgroep is de rode draad dit jaar Basiskwaliteit Natuur (BKN). Deze stukken worden afgewisseld met informatieve toelichtingen op het beschermingswerk van De Vlinderstichting.

Aan de slag met Basiskwaliteit Natuur

We moeten zorgen dat de kwaliteit van onze bodem, water en lucht goed zijn. Er moeten voldoende natuurlijke elementen als bloemrijke randen, houtwallen en rijk begroeide oevers zijn en deze moeten zodanig worden beheerd dat de 'gewone soorten' er geschikt leefgebied vinden. Dat is kort door de bocht wat Basiskwaliteit Natuur (BKN) beoogt.

BKN richt zich op het landschap buiten beschermde natuurgebieden: vooral het landelijke en bebouwde gebied en multifunctionele bossen. BKN gaat uit van de omstandigheden, de condities in het landschap. Als die op orde zijn blijven de soorten die daarbij horen behouden of kunnen ze terugkeren. Het lijkt een open deur, maar op heel veel plekken in ons land is die basiskwaliteit nog volstrekt onvoldoende waardoor de gewone soorten planten en dieren ontbreken.

Over welke soorten hebben we het?

SoortenNL, waarin De Vlinderstichting samenwerkt met andere soortenorganisaties, en Sovon Vogelonderzoek hebben een overzicht gemaakt van de indicatorsoorten voor BKN. Daarbij staan de volgende criteria voorop:

- Ze zijn inheems.
- Er is voldoende informatie over hun landelijk voorkomen en status van bedreiging.
- Ze zijn wijd verbreid of waren dat in de periode rond 1970 of daarna.
- Ze zijn kenmerkend voor bepaalde biotopen of milieucondities.

BKN-soorten vlinders en libellen

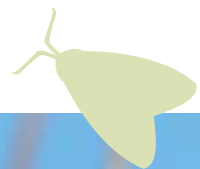
Vervolgens is bepaald welke van de BKN-soorten in welke landschappen zouden moeten voorkomen. Voor het landelijke gebied is bijvoorbeeld de argusvlinder opgenomen, ook al is die tegenwoordig zeldzaam. Dagpauwoog en gehakelde aurelia zijn goede indicatorsoorten voor het bebouwde gebied. In de bossen is het bont zandogje overal een BKN-soort. De eikenpage is dat alleen voor de bossen in de duinen, op de hoge zandgronden en het heuvelland. In het landelijke gebied is de variabele waterjuffer gebonden aan klei en laagveen en de azuurwaterjuffer juist aan de zandgronden en het heuvelland. Voor de nachtvlinders is bijvoorbeeld de beukeneenstaart geselecteerd voor duinbossen en oude bossen op de zandgronden en de kleine groenuil voor bossen op zeeklei en oobossen. De volledige soortenlijsten zijn te vinden in de twee rapporten van SoortenNL ([zie achtergrondinformatie](#)).

In bebouwd gebied kan de basiskwaliteit bereikt worden door goede inrichting en ecologisch beheer. Foto: Kars Veling

Bloemrijke slootkanten en wegbermen dragen bij aan de basiskwaliteit in het agrarisch gebied. Foto: Marjelle Molenaar

Verkennen met de SoortenKijker

De aan- of afwezigheid van de BKN-soorten geeft een indicatie hoe het met de basiskwaliteit gesteld is. Door de Groene Bondgenoten is een webtool ontwikkeld, de [SoortenKijker](#), die inzicht geeft welke BKN-soorten er in een gebied zijn waargenomen. De tool geeft ook een beoordeling van rood, lage Basiskwaliteit, tot groen, hoge Basiskwaliteit. Daarnaast wordt aangegeven hoe goed de locatie is onderzocht, want bij een lage score kan het ook zijn dat er te weinig bekend is van de locatie. Dus bij een lage score moet je altijd het veld in: of om te onderzoeken of de BKN-soorten goed in kaart zijn gebracht of om te bekijken hoe de condities verbeterd kunnen worden.

Monitoring van BKN

Om BKN goed in beeld te krijgen zijn goede tellingen nodig. Onze meetnetten zijn daarvoor de onmisbare basis. Flexellingen zijn daar een belangrijke aanvulling op. De opgave vanuit de Natuurherstelverordening richt zich namelijk ook op BKN. Dit voorjaar verschijnt een Handboek Monitoring dat voor alle soortgroepen handvatten biedt.

In ontwikkeling

Basiskwaliteit Natuur is nog volop in ontwikkeling. De Vlinderstichting is onderdeel van het kennisconsortium dat in opdracht van het Rijk BKN rijp maakt voor de praktijk. Dat betekent ook dat we met alle partijen – overheden, landgebruikers en vrijwilligers – in gesprek zijn én blijven over het inzetten van onze kennis en aanpak om die basiskwaliteit te bereiken.

Verder lezen?

Een aantal rapporten biedt u meer informatie over Basiskwaliteit Natuur en hoe we daarmee aan de slag kunnen gaan. De verwijzingen naar deze rapporten en andere achtergrondinformatie zijn voor zowel dit hoofdstuk als de andere hoofdstukken [achterin deze Vlinderbalans](#) opgenomen.

De azuurwaterjuffer is een typische BKN-soort op de zandgronden en in het heuvelland. Foto: Kars Veling

De beukeneenstaart is geselecteerd voor duinbossen en oude bossen op de zandgronden. Foto: Jurriën van Deijk

Het bont zandogje is in alle bossen een BKN-soort. Foto: Kars Veling

Meetnet dagvlinders

Ieder jaar worden de indexen en trends voor alle dagvlindersoorten in het Landelijk Meetprogramma Dagvlinders, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), opnieuw berekend. Op de volgende pagina staan van de meeste soorten de grafieken met de geordende populatietrends. Deze laten in één oogopslag zien hoe het met de individuele soorten gaat. Sinds 1992 zijn er 29 soorten achteruitgegaan, 7 bleven stabiel en 16 gingen vooruit (exclusief de trekvlinders, waar de oorzaak van voor- of achteruitgang in het algemeen in het buitenland ligt). Voor twee soorten is de trend onzeker. De laatste twaalf jaar gingen 28 soorten achteruit, 8 waren stabiel en 9 gingen vooruit. Van 9 soorten is de trend onzeker.

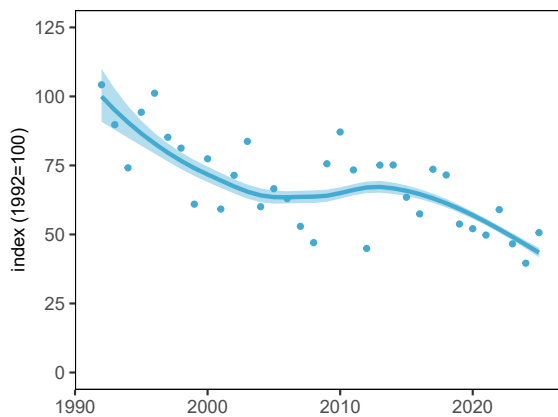
2025: beter dan 2023 en 2024

Waar we 2023 en 2024 moesten omschrijven als het slechtste jaar voor dagvlinders sinds de start van het meetnet in 1990, laat 2025 weer een kleine opleving zien. Die moeten we vooral toeschrijven aan het voorjaar, want in de zomer deden veel soorten het niet zo goed. Van drie soorten lag de index nog nooit zo laag op de routes: **bruine eikenpage**, **kleine parelmoervlinder** en **veenbesparelmoervlinder**.

Eén soort had in 2025 zijn beste jaar sinds de start van het meetnet: het **bont zandoogje**. Na-

tuurlijk waren er ook nog een paar meer positieve berichten. Zo veerde de **kommavlinder** op de Veluwe weer wat op na een reeks slechte jaren en waren er veel **landkaartjes** in het voorjaar.

Van de habitatrictlijnsoorten blijft het **donker pimperlblauwtje** sinds 2023 helaas verdwenen. Het **pimperlblauwtje** vloog goed in 2025, de aantallen lagen op een redelijk hoog niveau, vergelijkbaar met 2024. De **grote vuurvlinder** zakte weliswaar wat terug na 2024, maar over de hele lijn bekeken was het zeker geen slecht jaar. Het blijft echter wel kwetsbaar, want er zijn nog maar twee van de vier populaties over.

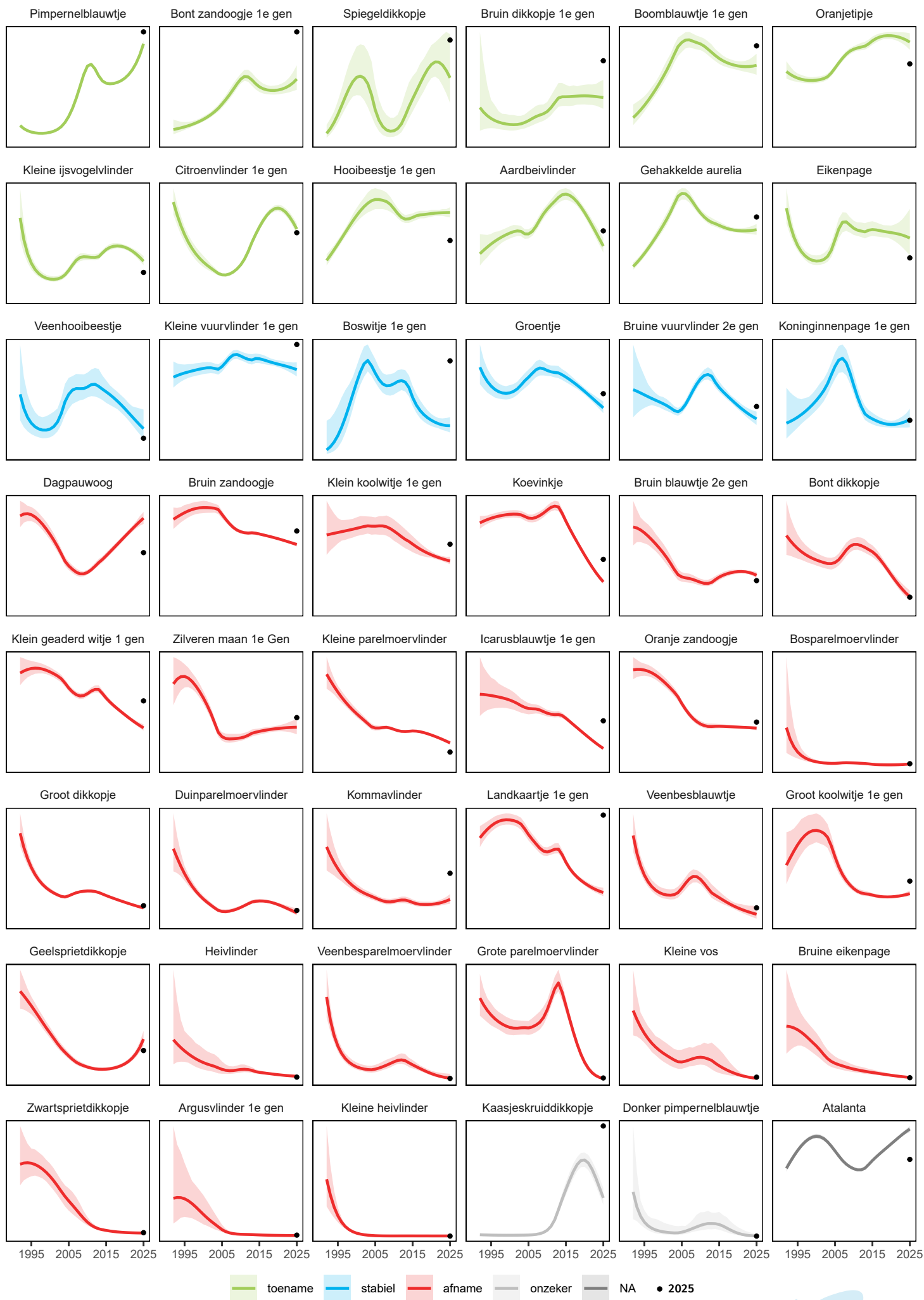
Voorlopige gemiddelde langjarige trend van de dagvlinders 1992-2025.

Aantallen dagvlinders meer dan gehalveerd

Tussen 1992 en 2025 zijn de aantallen dagvlinders gemiddeld per soort met 56% afgenomen. De vlindertrend daalde ook in 2025 weer en laat daarmee voor het twaalfde jaar op rij een onverminderde afname zien. Niet alleen zeldzame en kwetsbare soorten nemen sterk in aantal af, maar ook voorheen veelvoorkomende soorten als **icarusblauwtje** en **koevinkje** worden steeds minder waargenomen.

Van de veenbesparelmoervlinder lag de index nog nooit zo laag op de routes als in 2025. Foto: Chris van Swaay

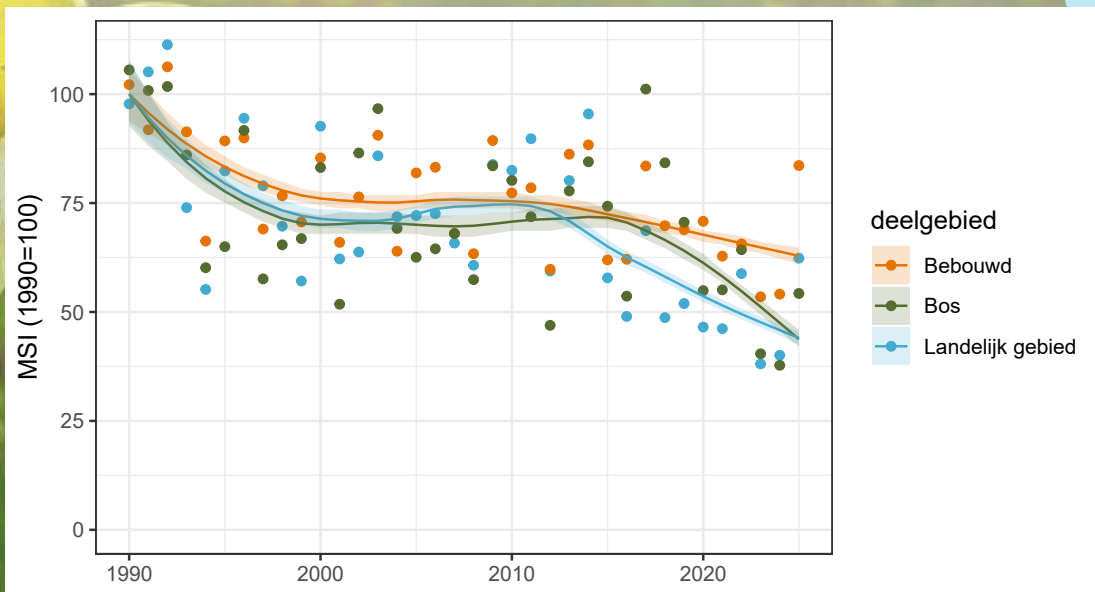
Dagvlinders in Basiskwaliteit Natuur

Natuurgebieden zijn vaak eilandjes in een zee van intensief gebruikt agrarisch gebied, steden, dorpen en industriegebieden. Toch is de natuurkwaliteit van deze gebieden die onze natuurgebieden omringen belangrijk, en niet alleen voor de natuur, maar ook om te recreëren en voor frisse lucht. Het gaat bij die Basiskwaliteit Natuur (BKN) om een meetbaar kwaliteitsniveau van de natuur, met name buiten de natuurgebieden. Dat kunnen we ruimtelijk bekijken: waar komen nog veel algemene, wijdverspreide wilde planten en dieren voor? En in de tijd: hoe ontwikkelen zich de aantallen van deze soorten?

Voor de populatietrend van de BKN dagvlinders maken we onderscheid tussen bos, landelijk en bebouwd gebied. Waar de trends aanvankelijk bijna gelijklopen, begint de BKN-indicator voor bos en voor het landelijk gebied vooral na 2010 scherp te dalen. Al was 2025 voor de soorten van BKN een relatief goed jaar, de langjarige BKN dagvlindertrend laat een achteruitgang zien van 56% in zowel bos als het landelijk gebied en 37% in bebouwd gebied.

Om de BKN voor dagvlinders in het landelijk gebied ruimtelijk weer te geven hebben we de kans op vóorkomen van de doelsoorten berekend voor alle hokjes van 250x250m die voor

minstens de helft uit agrarisch gebied bestaan tussen 2018 en 2023. Hierbij hebben we het voorkomen in niet of slecht onderzochte hokken bijgeschat. Per 250m-hokje hebben we deze waarden opgeteld en daarna gemiddeld per gemeente. De BKN landelijk gebied is vooral hoog op delen van de zandgronden, de Wadden, Zuid-Limburg (de gemeente Vaals heeft de hoogste score) en Zeeland. De laagste BKN voor dagvlinders van het landelijk gebied wordt gevonden in delen van Friesland en Groningen, Flevoland (met de laagste score in de gemeente Dronten), het Noord-Hollandse polderland, het Groene Hart en het rivierengebied.

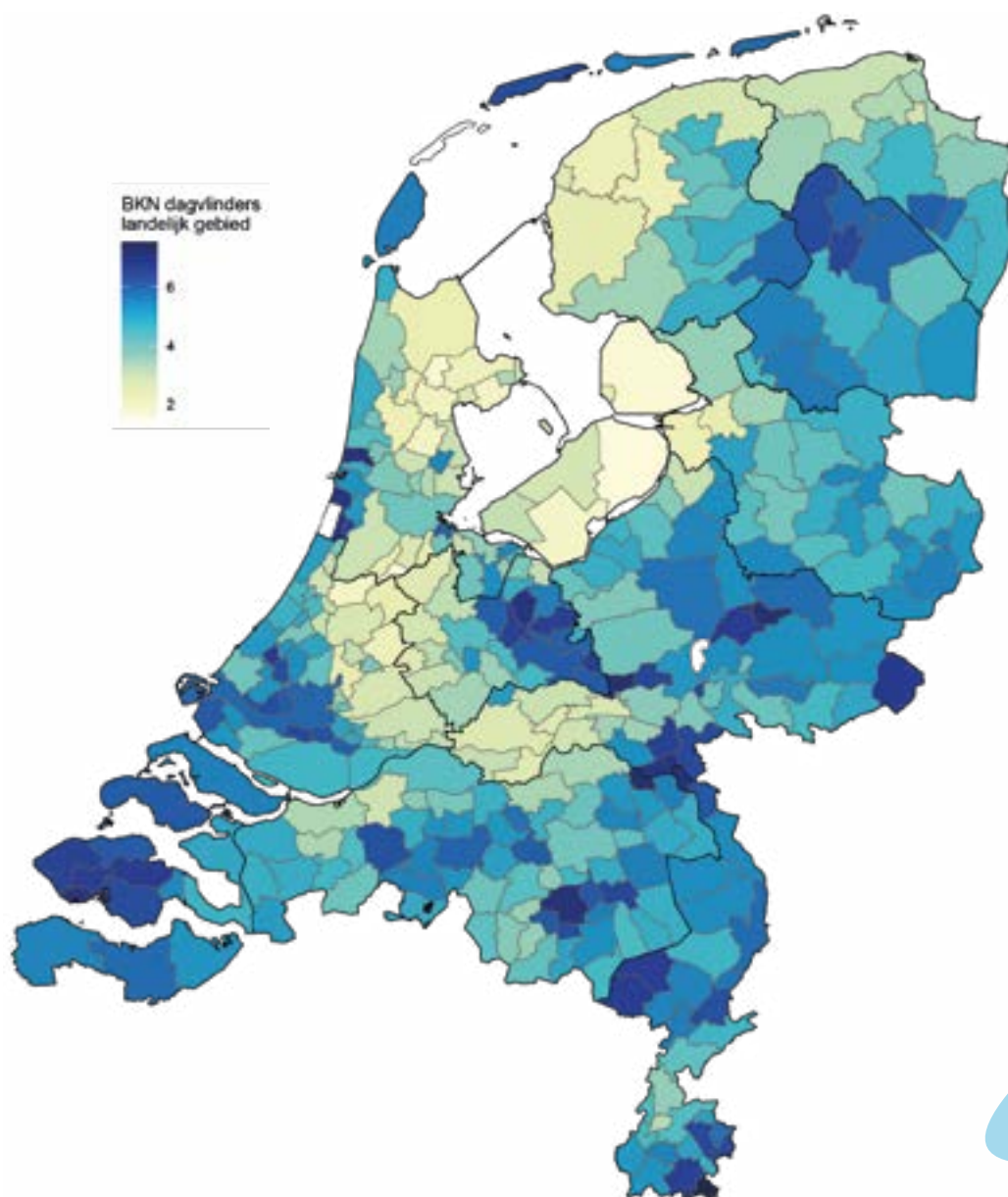

Populatietrend van dagvlinders van BKN in bebouwd, bos- en landelijk gebied.

Foto: Chris van Swaay

Met goed beheer kan de bloemrijkdom van de bermen in het landelijk gebied worden opgekrikt. Dit draagt bij aan geschikt leefgebied voor verschillende dagvlinders, waaronder BKN-soorten zoals het zwartsprietdikkopje of het koevinkje. Foto: Chris van Swaay

Kaart met indicatie van de soortenrijkdom voor de BKN dagvlinders in het landelijk gebied per gemeente.

Aantal dagvlinders

Behalve de trends van soorten doet ook het totaal aantal dagvlinders ertoe. Dat is niet alleen belangrijk voor de tellers (“hoe meer vlinders, hoe meer vreugd”), maar ook voor alle dieren die leven van insecten en in het bijzonder van vlinderrupsen.

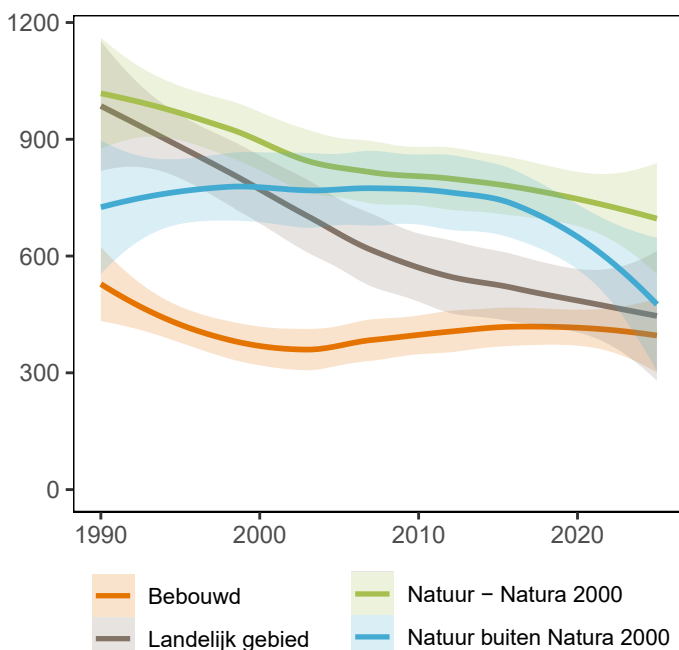
Als een vrouwtje gemiddeld honderd eitjes legt, hoeven er daarvan maar twee het tot nieuwe vlinder te schoppen om de populatie stabiel te houden. Maar dat betekent ook dat er 98 onderweg naar volgend jaar verdwijnen, ten prooi vallen aan slecht weer, ziektes, parasieten, en ook aan rupseneters. Wie wel eens een mezenestje in een nestkast in de tuin heeft gehad, weet dat de ouders zo ongeveer elke minuut met een snavel vol rupsen aankomen om aan de jongen te voeren. Nu zijn dat vooral nachtvlinderrupsen (daarvan zijn er simpelweg veel meer), maar ze zullen een sappige rups van het [bruin zandoogje](#) of [boomblauwtje](#) echt niet overslaan.

Anders dan een indicator, waar alle soorten even zwaar meetellen en de verdubbeling van de ene soort de halvering van de andere kan compenseren, is het totaal aantal vlinders per 1000m route als elke route elke week geteld zou zijn, een maat voor de hoeveelheid rupsen die de volgende ronde ingaan. En dus ook als vogelvoer. Met duidelijk meer soorten die achteruitgaan dan vooruitgaan (zie de soorttrends op bladzijde 9) zal het niet verbazen dat ook het totaal aantal vlinders op de routes afneemt.

Maar toch is dat niet gelijk verdeeld. Het beste gaat het nog in Natura 2000-gebieden (grafiek). Niet helemaal verwonderlijk, dat waren ook dertig jaar geleden al de beste natuurgebieden van Nederland en er gelden bijzondere beschermingsmaatregelen. Toch daalde het aantal vlinders van iets meer dan 1000 exemplaren per 1000m in 1990 naar ruim 700 in 2025. Ook in natuur buiten Natura 2000, zeg maar onze overige natuurgebieden, daalde het aantal dagvlinders vooral de laatste tien jaar sterk, terwijl het aantal daarvoor min of meer stabiel was.

Waar het aantal dagvlinders in de bebouwde kom laag, maar min of meer stabiel is (goed nieuws voor de mezen in uw tuin!), heeft de grootste achteruitgang in het landelijk gebied plaatsgevonden. Tussen 1990 en 2025 is het gemiddeld aantal vlinders per transect van 1000m met 455 gedaald, en dat is bijna een halvering. Want in het landelijk gebied zag je bij de start van het meetnet in 1990 nog veel vlinders. De bijzonderheden als [zilveren maan](#) en [aardbeivlinder](#) waren al weg, maar bermen zaten vol met [zwartspriddikkopjes](#), [bruine](#) en [oranje zandoogjes](#), [koevinkjes](#) en nog veel meer algemene BKN-soorten. Door “shifting baseline” (of “schuivende perceptie”) zijn we dit vergeten, want jonge tellers telden nog niet en oudere tellers telden destijds vooral in natuurgebieden.

Maar wat deze grafiek ook laat zien is dat, met uitzondering van de bebouwde kom, overal het aantal vlinders (en dus ook het aantal rupsen voor vogels) daalt. Ook midden in Natura 2000-gebieden. Per soort is de reden verschillend, maar over alles heen ligt een deken van stikstof, pesticiden en verdroging die het vlinders steeds moeilijker maakt.

Gemiddeld aantal vlinders per 1000m als elke route elk jaar geteld zou zijn.

Het belang van natuur buiten natuurgebieden

Sinds 2024 is de Europese Natuurherstelverordening van kracht. Daarin is vastgelegd dat de achteruitgang van bestuivers, waaronder vlinders, in 2030 gestopt moet zijn. Gezien de afnemende trends moeten we meer doen om natuur te herstellen en bestuivers te laten toenemen. Dat lukt alleen als we niet alleen in, maar ook buiten natuurgebieden werken aan betere natuurkwaliteit. Want Nederland verstedelijkt snel en het landelijk gebied staat onder druk. Toch is juist daar veel ruimte te winnen: natuur houdt zich niet aan door mens bedachte grenzen.

In de openbare ruimte, langs infrastructuur, op bedrijventerreinen en zelfs in tuinen kunnen we geschikt leefgebied voor vlinders creëren. Als deze plekken een netwerk vormen, wordt de natuur veerkrachtiger en krijgen bestuivers meer leefgebied.

Natuurinclusief werken buiten natuurgebieden

De Vlinderstichting werkt al jaren samen met allerlei partners zoals gemeenten, provincies en bedrijven om meer ruimte voor natuur te creëren. Buiten natuurgebieden heet dat 'natuurinclusief werken'. Zo helpen we gemeenten en aannemers met aangepast maaibeheer, begeleiden we bedrijven om intern met natuur te werken en ontwikkelen we natuurprojecten op bedrijventerreinen. Ons doel is dat natuurinclusief werken de standaard wordt, zodat óveral in Nederland leefgebied voor vlinders ontstaat. We zijn enorm trots dat we een belangrijke bijdrage leveren aan natuurinclusief werken binnen bijvoorbeeld infrastructuur: zo zijn er nu veel netbeheerders zoals, TenneT, Alliander, en Gasunie, die natuur in stand houden op hun terreinen.

Basiskwaliteit Natuur als uitgangspunt

Het concept Basiskwaliteit Natuur helpt om te bepalen wat op elke plek minimaal nodig is voor soorten om te overleven: voldoende voedselplanten, overwinteringsplekken, rust en verbinding met andere gebieden. Zorgen dat deze basiskwaliteit op orde is, is extra belangrijk op locaties waar natuur niet de hoofdfunctie is.

Hoe doen we dit met natuurinclusief werken? We kijken niet alleen naar individuele soorten, maar naar het hele landschap: welke landschapselementen zijn er? Wat ontbreekt? Hoe maken we het leefgebied compleet? Ook bebouwde omgevingen vormen namelijk een landschap, met tuinen, parken, bermen en bedrijventerreinen. Door te zorgen dat op veel plekken de basisvoorwaarden voor bestuivers aanwezig zijn, creëren we samen een groot, samenhangend leefgebied.

Reden genoeg om buiten eens om je heen te kijken. Welke kansen voor vlinders zie jij, in jouw directe leefomgeving?

*Dwaaltuin op bedrijventerrein van Philips.
Foto: Albert Vliegthart*

Relax, tel flex!

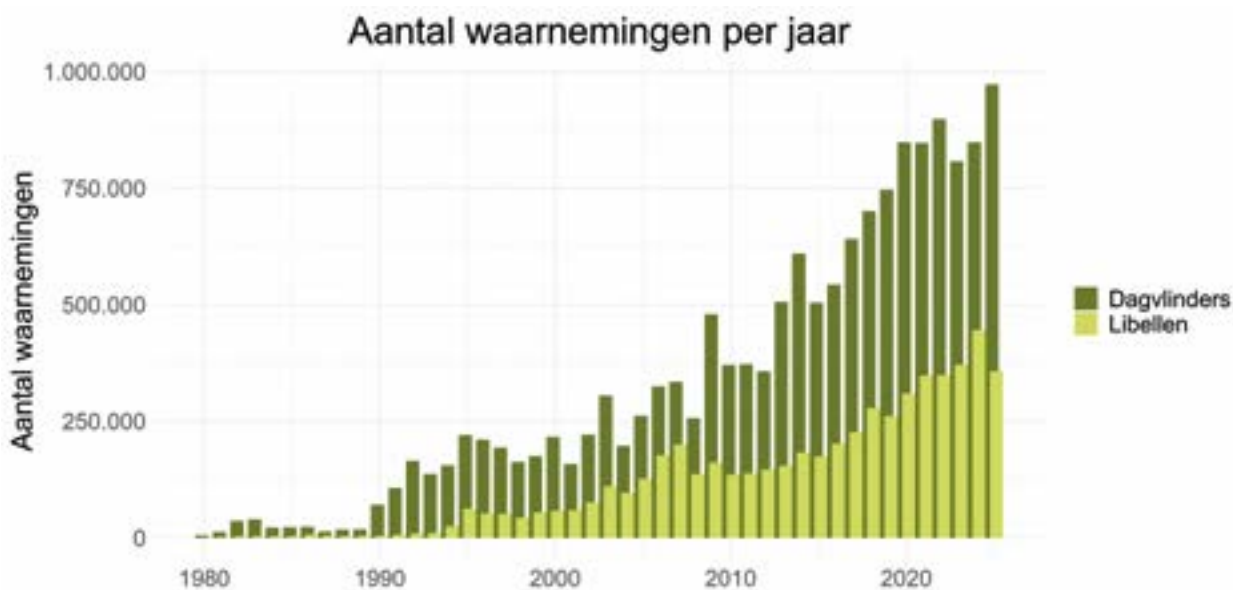
Door de opkomst van de smartphone is het steeds gemakkelijker geworden om je looproute bij te houden tijdens een wandeling. Zo ontstond het idee om dit te gaan benutten bij het tellen van vlinders en libellen. Eerder was het simpelweg niet mogelijk om je wandeling vast te leggen. Met een smartphone kan dat wel. Inmiddels is deze manier van tellen steeds meer ingeburgerd en lanceren we een campagne om flextellen breed onder de aandacht te brengen: Relax, tel flex!

Wie regelmatig de natuur ingaat om kleine beestjes te zoeken, zal ook geregeld waarnemingen invoeren. Wat is er makkelijker dan een foto maken met ObsIdentify, het beestje op naam brengen en meteen de waarneming uploaden? Ook met andere apps is dat tegenwoordig eenvoudig. Het aantal waarnemingen van vlinders en libellen is daardoor in de loop van de jaren exponentieel gegroeid. In totaal zijn er momenteel meer dan 15 miljoen Nederlandse dagvlinderwaarnemingen. Voor libellen zijn dat er bijna 5,7 miljoen. Voor beide soortgroepen geldt dat het aantal waarnemingen dat jaarlijks

wordt doorgegeven zo'n beetje is vervijfvoudigd ten opzichte van begin deze eeuw.

Waarnemersinspanning

Nu betekent meer waarnemingen natuurlijk niet dat er ook meer vlinders zijn. Het is alleen maar steeds makkelijker geworden om waarnemingen door te geven en er zijn steeds meer mensen die dat doen. Vlinders zijn er juist steeds minder. Om dat goed te berekenen, moet je dus corrigeren voor de waarnemersinspanning. Een probleem van losse waarnemingen is dat we vaak niet weten wat de waarnemersinspanning

In 2025 werden er 972.682 waarnemingen van dagvlinders doorgegeven in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDF). Een recordaantal! Halen we in 2026 de miljoen?

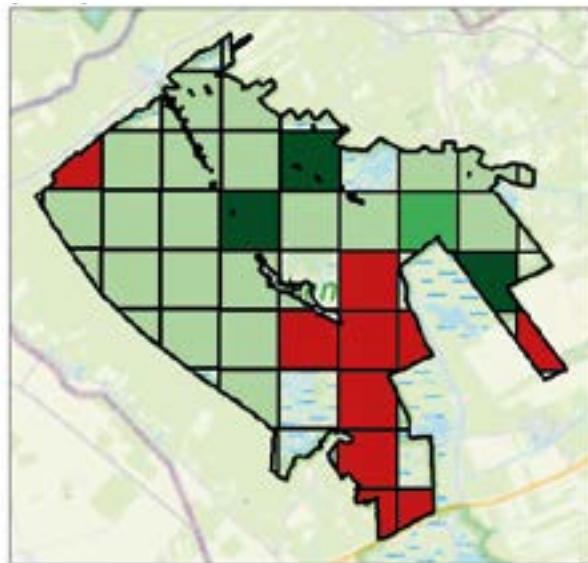
is geweest. Heeft iemand tien vlinders gezien, maar alleen die ene leuke soort ingevoerd? Of heeft iemand op zijn wandelrondje van elke soort alleen maar het eerste exemplaar ingevoerd? En als er helemaal geen waarnemingen zijn, zijn er dan geen vlinders en libellen, of is er gewoon nog nooit iemand geweest?

Flex tellen

Al deze vragen worden opgelost door te gaan flex tellen in plaats van losse waarnemingen door te geven. Wanneer je een flex telling doet, wordt je hele telling als een totaalpakketje opgeslagen. De begintijd en eindtijd worden vastgelegd en je looproute wordt bijgehouden gedurende je telling. Tijdens je wandeling is het de bedoeling dat je alle individuen van de hele soortgroep vastlegt. Zo weten we achteraf precies welke soorten je hebt gezien én welke niet, en ook waar je hebt gelopen maar misschien wel niets hebt gezien.

Nulwaarnemingen

Het belang van deze manier van tellen kunnen we illustreren met een voorbeeld uit de praktijk. Omdat Natura 2000-gebieden een speciale beschermingsstatus hebben, is er in die gebieden ook extra veel informatie nodig. Eén van de vragen die elke zes jaar beantwoord moet worden is: in welke kilometerhokken van het gebied komt de doelsoort voor? Laten we eens kijken naar de Habitatrichtlijnsoort groene glazenmaker in N2000-gebied de Weerribben. Het gebied heeft 35 km-hokken met leefgebied (zie kaart). In 24 daarvan is de soort waargenomen in de afgelopen zes jaar. Daar komt de soort dus voor. In de overige 11 hokken is de soort niet waargenomen. Maar is er ook voldoende gezocht? Om afwezigheid van een soort vast te stellen, moet er een geldige nulwaarneming zijn. En die hebben we pas als we weten dat iemand in de juiste periode in dat hok naar de groene glazenmaker heeft gezocht, maar geen enkel individu heeft gevonden. Ook moet die persoon een substantieel deel van het hok doorzocht hebben, niet alleen maar een heel klein puntje. Met losse waarnemingen hebben we zulke informatie niet, maar met flex tellingen wél omdat de looproute wordt opgeslagen. Zo weten we dat in één hok wel voldoende is gezocht, maar de soort niet is waargenomen. Uit de overige tien hokken hebben we geen geldige nulwaarneming en dus ook

Dekking (1000 m)
 ■ Dekkend bezocht, wel waarneming
 ■ Niet voldoende bezocht, wel waarneming
 ■ Dekkend bezocht, geen waarneming
 ■ Niet voldoende bezocht, geen waarneming

Teldekking (waarnemingen én nulwaarnemingen) van de groene glazenmaker in de Weerribben in de periode 2020-2025.

geen informatie over aan- of afwezigheid van de groene glazenmaker.

Tel flex!

Dus voer je wel eens losse waarnemingen in, overweeg dan om in plaats daarvan te gaan flex tellen. Het is leuk en gemakkelijk en kost maar weinig extra inspanning. Je hoeft alleen maar de juiste app te gebruiken ([Count4Nature](#), [Avimap](#) en [ButterflyCount](#) zijn speciaal ontwikkeld voor het doen van flex tellingen; in [Observation](#) kan het via een sessie). Zo leg je ook je nulwaarnemingen vast en help je ons om vlinders en libellen nog beter te kunnen beschermen!

Count4Nature

Deze app, ontwikkeld door De Vlinderstichting, is speciaal ontworpen voor flex tellingen. Je kunt meerdere soortgroepen tellen en je bepaalt zelf hoe lang je telt.

Als je al voor een meetnet (vlinders, libellen, nachtvinders) telt, dan kan dat ook met deze app. Daarmee doe je al jouw vlindertellingen in één app. Wel zo handig!

www.vlinderstichting.nl/flex tellingen

Count4Nature

Meetnet libellen

Waar vlinders goede graadmeters zijn voor de kwaliteit van terrestrische leefgebieden, zijn libellen dat voor aquatische. Hoe het met de libellen gaat, zegt iets over de kwaliteit van ons oppervlaktewater en daarmee over onze leefomgeving. De trends van soorten in het Landelijk Meetprogramma Libellen, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), geven daar direct inzicht in. Dankzij trouwe inzet van honderden vrijwilligers kunnen we voor 47 soorten de aantalsrend (pagina 18) publiceren en voor de overige soorten de verspreidingstrend (pagina 19). De populatie van 16 soorten is toegenomen (sinds 1998), van 4 soorten stabiel gebleven en van 22 soorten afgenomen. Van 5 soorten is de trend onzeker. Bij de verspreidingstrends (sinds 1991) zien we 33 positieve, 25 negatieve, 6 stabiele en 0 onzekere trends.

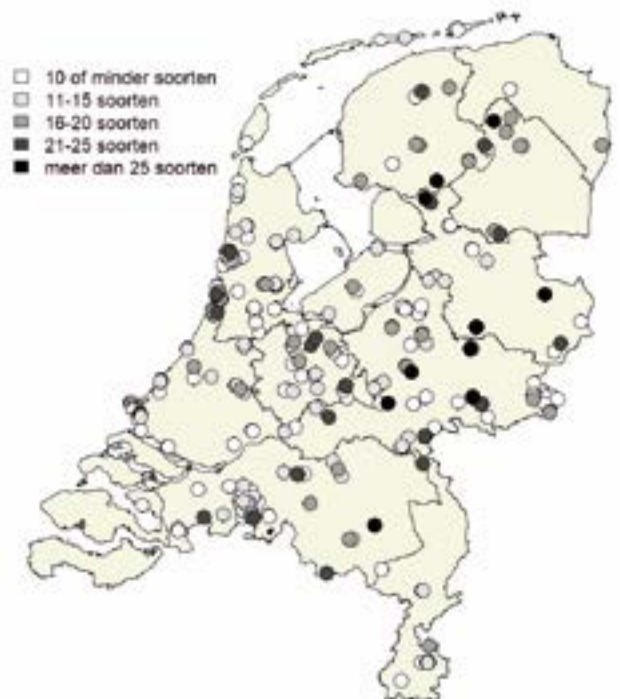
Routes

Er werden in het afgelopen jaar 579 libellenroutes geteld. Op 337 routes werden alle soorten geteld, 242 routes waren gericht op één soort. De meest soortenrijke route in 2025 telde maar liefst 34 soorten! Net als vorig jaar gaat het om een libellenroute bij Doetinchem. Er zijn meer libellenrijke routes in het meetnet, die verspreid liggen over Nederland.

Soorten

Bijna alle Nederlandse soorten werden in 2025 op de libellenroutes geteld, in totaal 65 soorten. Alleen hele zeldzame soorten zoals de zadel-libel ontbreken. Sommige soorten, zoals bandheidlibel, gevlekte glanslibel, noordse glazenmaker, zuidelijke glazenmaker en zuidelijke oeverlibel, worden maar op heel weinig routes geteld. Van deze soorten kunnen we dan ook geen populatietrends berekenen.

De oostelijke witsnuitlibel is dit jaar op elf routes geteld. Deze soort, die in 2016 plotseling

Verspreiding libellenroutes inclusief soortenrijkdom.

Deze steenrode heidelibel lijkt sterk op de bruinrode maar neemt in tegenstelling tot de bruinrode heidelibel snel af. Foto: Roy van Grunsven

weer verscheen na uit Nederland verdwenen te zijn, breidt zich nog steeds elk jaar naar nieuwe plekken uit.

Het lantaarntje is wederom de meest getelde soort in het meetnet, met bijna 25 duizend exemplaren. Daarna volgen azuurwaterjuffer (22,5 duizend) en watersnuffel (17,5 duizend). Dit trio vormt al een aantal jaren de top drie. De meest getelde echte libel is de viervlek. Deze soort wordt altijd met veel exemplaren gezien, maar dit jaar spande wel de kroon met maar liefst 13,5 duizend exemplaren. Ruim twee keer zoveel als vorig jaar. Veel tellers zullen dat wel herkennen: 2025 was het jaar van enorme aantallen viervlekken. Op sommige locaties slopen ze met honderden tegelijk uit. Die uitsluiers zijn overigens niet meegeteld in het libellenmeetnet: traditioneel tellen deze niet mee, omdat dat voor te grote fluctuaties zorgt en geen eerlijke weergave is van de werkelijkheid. Als je zo'n uitsluippiek het ene jaar net mist en het andere jaar er middenin valt, lijkt het alsof de soort enorm is toegenomen. En dat hoeft in werkelijkheid niet zo te zijn. Opvallend is dat de bruinrode heidelibel, vorig jaar de meest getelde echte libel, nu in veel minder hoge aantallen is geteld. Deze soort had in 2025 juist een minder goed jaar.

De combinatiesoort steenrode/bruinrode heidelibel werd dit jaar op tachtig routes ingevoerd. Veel tellers vinden het fijn dat dit kan, omdat deze twee soorten moeilijk van elkaar te onder-

scheiden zijn. Toch is het de moeite waard om te proberen de soorten wél te onderscheiden, vooral nu de trends van beide soorten steeds meer uit elkaar gaan lopen.

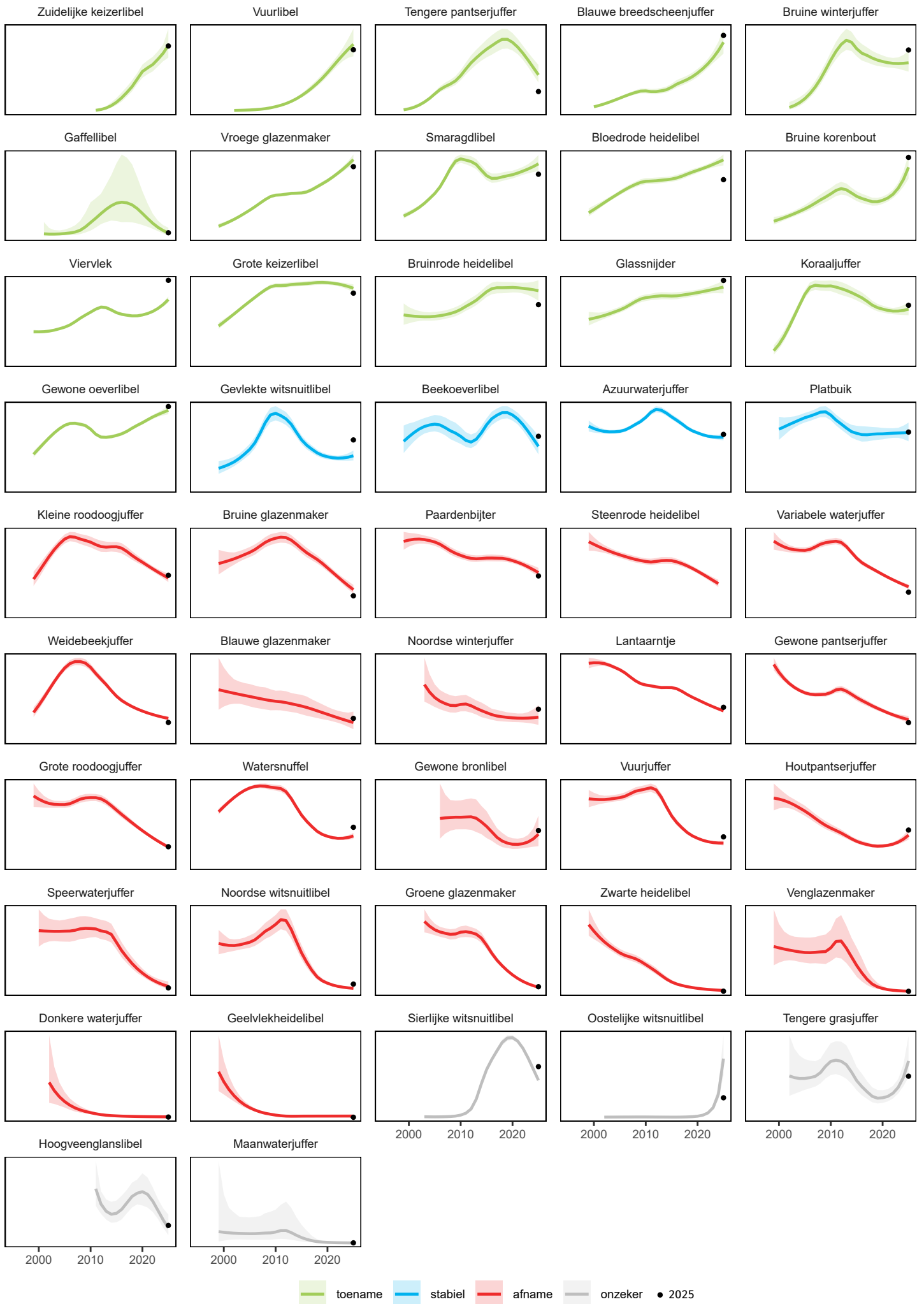
Nieuwe Rode Lijst

In de afgelopen periode is er gewerkt aan een update van de Rode Lijst Libellen. De vorige lijst stamde uit 2011. Wat we zien in de individuele libellentrends, zien we ook terug in de nieuwe Rode Lijst: sinds 2011 gaan meer soorten libellen achteruit. Dit zien we vooral terug in hoe de soorten verdeeld zijn over de categorieën: in 2011 stonden negen soorten in de twee hoogste categorieën (ernstig bedreigd & bedreigd). Op de nieuwe Rode Lijst zijn dat er vijftien. Het totaal aantal soorten op de Rode Lijst is ongeveer gelijk gebleven. Dat komt omdat er ook goed nieuws is: soorten die in 2011 nog als 'Verdwenen uit Nederland' te boek stonden, zijn nu weer teruggekeerd en niet bedreigd. Dat zijn sierlijke en oostelijke witsnuitlibel.

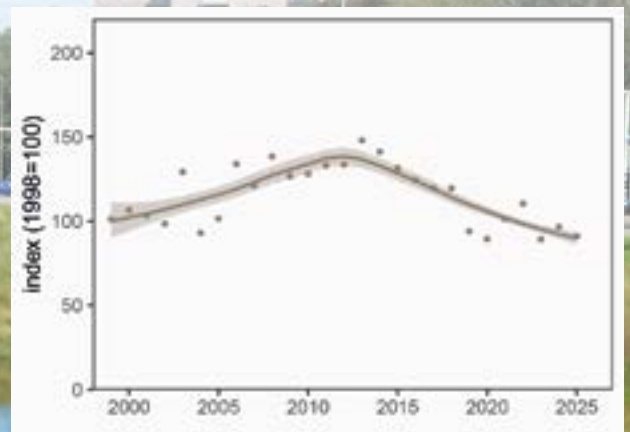
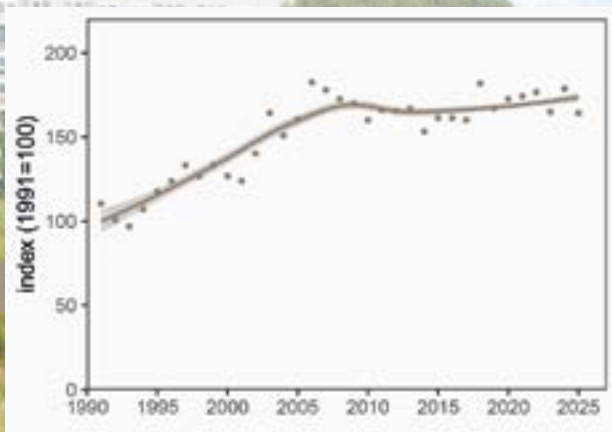
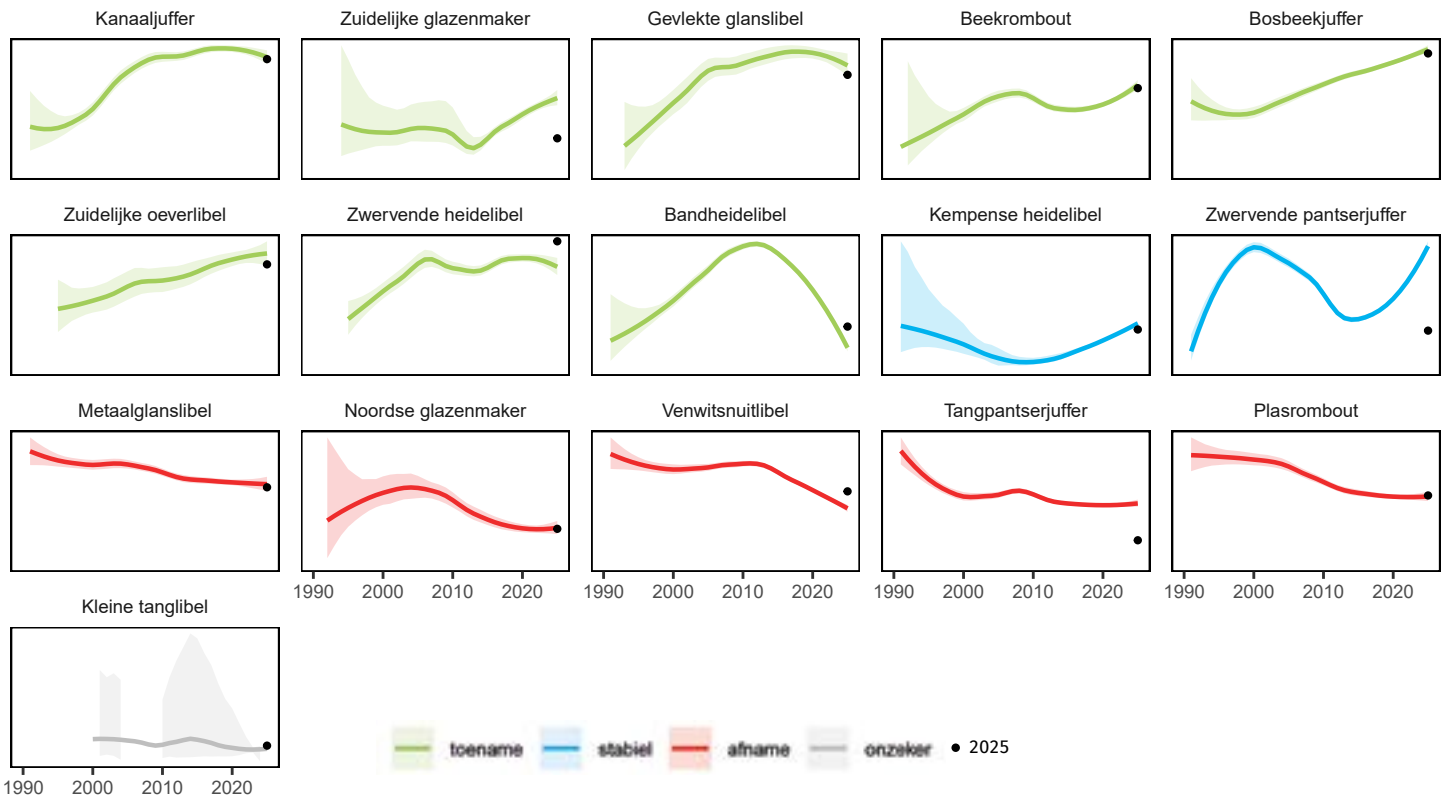
In grote lijnen zien we twee belangrijke ontwikkelingen op de nieuwe Rode Lijst:

1. Soorten van vennen gaan al jaren achteruit. Naast achteruitgang van de kwaliteit van het leefgebied spelen hier ook klimaat-effecten mee: opwarming van het water en droogval in zomers met weinig neerslag.
2. Recent gaan ook "gewone" soorten achteruit. Nieuw op de Rode Lijst zijn bijvoorbeeld watersnuffel en vuurjuffer, hele gewone soorten die geen ingewikkelde eisen stellen aan hun leefomgeving.

Aantalstrends

Verspreidingstrends

Het verloop van de **verspreidingstrend** van de libellen (1991-2025), weergegeven als Multi Species Index (MSI) (links) en het verloop van de **aantalstrend** van de libellen (1998-2025; voorlopige cijfers), weergegeven als Multi Species Index (MSI) (rechts). Veel algemene soorten kun je nog vrijwel overal vinden, maar wel in lagere aantallen dan vroeger. Hierdoor is de aantalstrend veel negatiever dan de verspreidingstrend.

Libellen in Basiskwaliteit Natuur

Er is in Nederland weinig zoet water waar je geen libellen kunt vinden. Gewone oeverlibellen, vuurjuffers, bloedrode heidelibellen en, afhankelijk van waar je bent, azuur- of variabele waterjuffer zijn vrijwel overal te vinden. Vaak is er maar weinig aandacht voor deze soorten en kijken we vooral naar de zeldzame soorten die in laagvenen, beken of vennetjes leven. Dat betekent niet automatisch dat het goed gaat met de algemene soorten. De populaties van de 15 meest wijdverspreide soorten zijn sinds 1999 met 15% afgenomen en die afname is juist de laatste jaren sterker geworden.

Er is dus alle reden om beter te kijken naar de “gewone” soorten. Voor Basiskwaliteit Natuur zijn libellensoorten geselecteerd die weinig bijzondere eisen stellen (Tabel 1). Dit zijn vooral libellen van voedselrijk stilstaand water en enkele algemenere soorten van stromend water. Er gaan er opvallend veel achteruit in aantal en soms ook vrij snel. Maar er zijn wel verschillen tussen de soorten. Vooral bij de waterjuffers die in stilstaand water en sloten voorkomen zien we de laatste tijd dat de populaties sterk afnemen. Vuurjuffer, lantaarntje, variabele waterjuffer en grote roodoogjuffer komen nog steeds op veel plekken voor, ook op plekken die er niet heel bijzonder uitzien, maar het aantal van deze soorten is ongeveer 50 tot 75% afgenomen. Juist omdat ze weinig eisen aan hun omgeving stellen is het lastig om te begrijpen wat er aan de hand is. Deze waterjuffers leven vooral op plekken met veel waterplanten. Dat komt omdat de larven de waterplanten nodig hebben om te schuilen en te foerageren. Ook de weidebeekjuffer, die niet alleen in mooie beken, maar ook

in stromende watergangen in agrarische gebieden voorkomt, neemt snel af, ook deze leeft als larve tussen waterplanten.

Bij de glazenmakers zien we tegengestelde patronen, de vroege glazenmaker neemt toe terwijl de bruine sterk afneemt. Beide hebben een voorkeur voor goed ontwikkelde vegetaties met het liefst ook riet of lisdodde en komen ook vaak samen voor. De bruine glazenmaker is echter een noordelijke soort, die te lijden heeft onder klimaatverandering. De vroege glazenmaker is juist een meer zuidelijke soort, die profiteert van klimaatverandering. De vroege glazenmaker was vroeger de zeldzaamste van de twee, maar dat is nu omgekeerd.

Minder waterplanten, minder libellen

Ligt de crux van de afname van de algemene libellen bij de waterplanten? Veel van de algemeenste soorten waterplanten van voedselrijk water, zoals smalle waterpest, tenger fonteinkruid en gewoon sterrenkroos zijn recent ook

Het lantaarntje is een weinig kritische waterjuffer, maar neemt wel in aantal af. Foto: Roy van Grunsven

Tabel 1. Van de 15 libellensoorten van basiskwaliteit natuur nemen er 8 in aantal af, 5 soorten laten zelfs een sterke afname laten zien (een afname met meer dan 5% per jaar).

soort	trend sinds 2014
Bruine glazenmaker	Sterke afname
Grote roodoogjuffer	Sterke afname
Lantaarntje	Sterke afname
Variabele waterjuffer	Sterke afname
Vuurjuffer	Sterke afname
Azuurwaterjuffer	Matige afname
Paardenbijter	Matige afname
Weidebeekjuffer	Matige afname
Grote keizerlibel	Stabiel
Houtpantserjuffer	Stabiel
Platbuik	Stabiel
Bloedrode heidelibel	Matige toename
Gewone oeverlibel	Matige toename
Blauwe breedscheenjuffer	Sterke toename
Vroege glazenmaker	Sterke toename

Vuurjuffer vliegt in het vroege voorjaar, maar ze zijn met steeds minder. Foto: Roy van Grunsven

sterk afgenomen. Dit zijn soorten die je juist in de gewone slootjes verwacht. Veel van die slootjes hebben nu geen waterplanten meer. Geen wonder dat de juffers zich daar niet meer thuis voelen. De meeste waterjuffers leggen hun eieren in waterplanten en de larven klimmen in de planten. Als die verdwenen zijn, is er dus geen leefgebied.

De houtpantserjuffer legt haar eieren in takken boven water en de larve leeft vaak tussen dood blad. Die heeft geen waterplanten nodig. Het is dus begrijpelijk dat deze juffer niet afneemt in aantal. Ook de gewone oeverlibel, platbuik en de bloedrode heidelibel leven op de bodem van een plas of sloot en zijn veel minder afhankelijk van waterplanten, deze libellensoorten zijn dan ook stabiel of nemen toe in aantal.

Opeenstapeling van problemen

Daarmee is de logische volgende vraag wat de oorzaak van de afname van waterplanten en daarmee een deel van de libellen is. Dit zal een opeenstapeling van problemen zijn waarbij op de ene plek andere factoren de doorslag geven dan op een andere plek. Waterkwaliteit is natuurlijk van belang, waarbij het niet alleen om de voedingsstoffen stikstof en fosfaat gaat,

maar ook om bijvoorbeeld het giftige sulfaat en pesticiden. Ook de sterke toename van rivierkreeften zal een negatief effect hebben. Deze kreeften graven, waardoor het water troebel wordt. Dit is uiteraard ongunstig voor planten, maar ze beschadigen en eten de planten ook. Daarnaast helpt klimaatverandering ook niet. Zeker in de hoge delen van Nederland vallen veel watergangen af en toe droog. Dit is uiteraard niet gunstig voor de watervegetatie en voor de libellen.

Weinig kritisch, toch gaat het mis

Dat sommige zeldzame soorten van bijzondere leefgebieden het moeilijk hebben is een probleem, maar dat juist de algemene waterjuffers uit de gewone slootjes afnemen is misschien nog wel zorgwekkender. Dit wijst erop dat op veel plekken niet meer voldaan wordt aan de toch bescheiden eisen van deze soorten. Dat zelfs een weinig kritische soort als lantaarntje hard afneemt, geeft wel aan dat er echt iets mis is. Juist van de kleine, gewone, wateren hebben we geen goed beeld. We weten daar minder van dan van de mooie beekjes en bijzondere vennen. Het wordt hoog tijd om daar meer aandacht aan te geven, natuur is niet alleen belangrijk in de natuurgebieden, maar ook daartussen.

MEETNETTEN I

DAGVLINDERS

54 soorten

16 stijgend

7 stabiel

29 dalend

2 onzeker

LIBELLEN

63 soorten

23 stijgend

7 stabiel

27 dalend

6 onzeker

NACHTVLINDERS

320 soorten

69 stijgend

37 stabiel

63 dalend

151 onzeker

HOMMELS

Totaal
aantal

dalend

N BEELD 2025

Meetnet nachtvlinders

Binnen het Landelijk Meetprogramma Nachtvlinders, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), zijn sinds 2013 meer dan twee miljoen nachtvlinders op naam gebracht en geteld, waarvan alleen al 500 duizend in 2025. Deze tellingen zijn door het Centraal Bureau voor de Statistiek geanalyseerd waarmee we een beeld hebben van de trends van 320 soorten macronachtvlinders over de afgelopen jaren.

Macronachtvlinders

Sinds 2013 zijn er binnen het meetnet bijna 1,6 miljoen macronachtvlinders geteld. In 2025 waren er 878 tellers, die gemiddeld 18 tellingen per meetpunt hebben doorgegeven. Alleen dit jaar al registreerden zij gezamenlijk ruim 360 duizend macronachtvlinders, verdeeld over bijna 650 soorten, op 1676 verschillende meetpunten verspreid door het hele land.

In 2025 lagen de meeste meetpunten in het stedelijk gebied (652), nauw gevolgd door het agrarisch gebied (613). Dat hoge aantal is vooral te danken aan enthousiaste boeren die nachtvlinders tellen binnen het project Boeren Insecten Monitoring Agrarisch Gebied (BIMAG). In natuurgebieden bevinden de meeste meetpunten zich in bossen (264), gevolgd door halfnatuurlijke graslanden (54), heide (39), duin (37) en moerassen (13). Voor natuurgebieden blijven we de komende jaren streven naar meer meetpunten. Alle hulp is daarbij welkom.

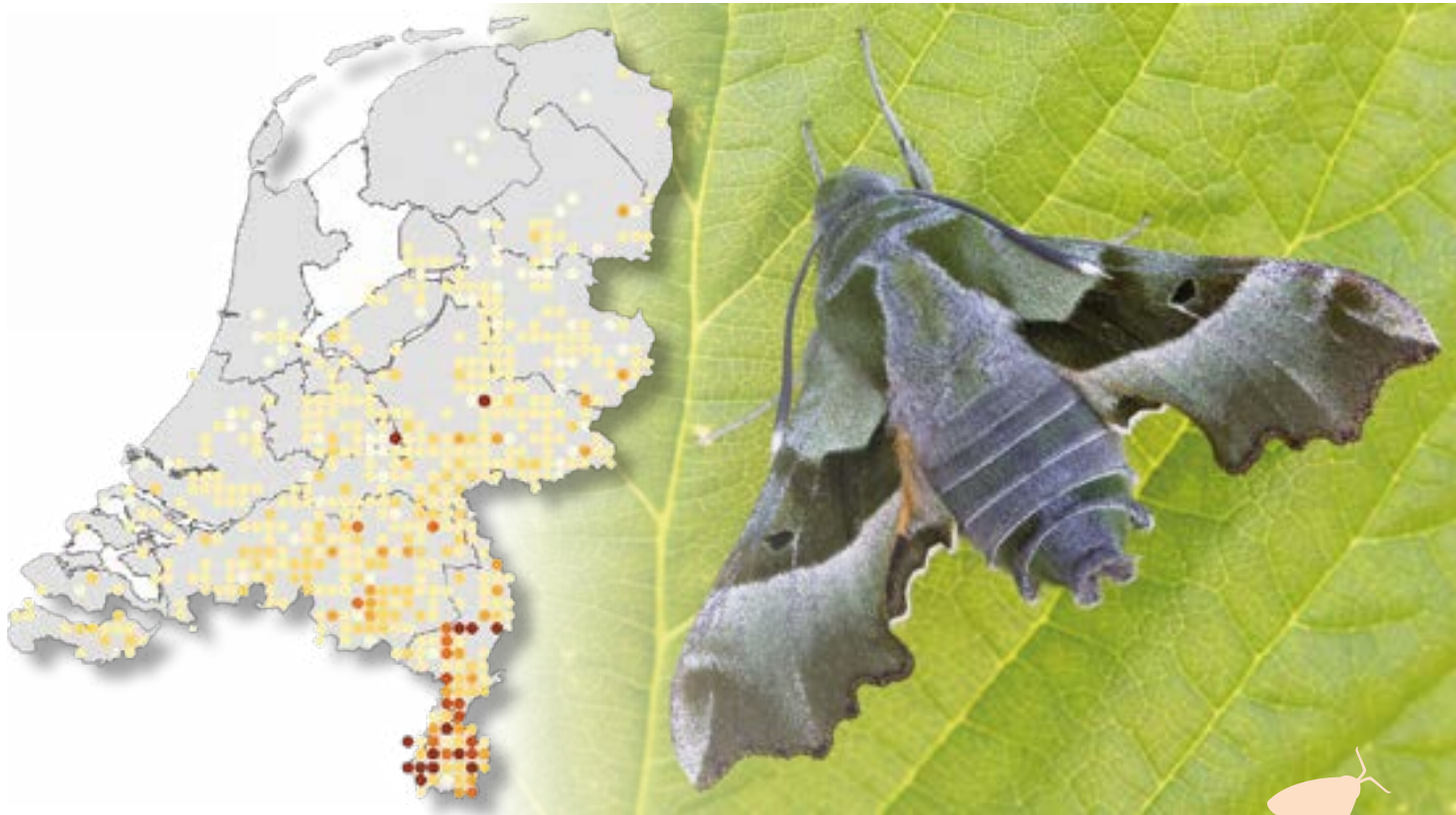
Gelderland is met 323 meetpunten de provincie waar in 2025 de meeste tellingen zijn uitgevoerd, gevolgd door Noord-Holland (182) en Zuid-Holland (152). De drie provincies met de minste meetpunten zijn Overijssel (98), Flevoland (71) en Zeeland (69).

Korte termijn trends

Voor 320 soorten macronachtvlinders zijn trends berekend, waarvan maar liefst 169 statistisch aantoonbaar zijn. Voor de overige 151 hebben we wel een richting van de trend, maar laten statistisch onderbouwde conclusies nog even op zich wachten. Dit komt deels door de relatief korte looptijd van het meetnet, en de jaarlijkse variatie binnen soorten. Momenteel zien we 63 soorten achteruitgaan, 69 soorten vooruitgaan en 37 soorten stabiel blijven. Omdat dit te veel trends zijn om in deze Vlinderbalans op te nemen, richten we ons hier alleen op de soorten die zijn opgenomen als Basiskwaliteit Natuur-soort. Alle trends zijn te vinden op de soortpagina's op www.vlinderstichting.nl.

LedEmmer "in actie" in een bos in Groningen. Foto: Rik Wever

Verspreiding van teunisbloempijlstaart. Foto: Jurriën van Deijk

De beginjaren van de trends kunnen verschillen tussen soorten, afhankelijk van wanneer de soort voor het eerst is waargenomen. Ook worden trends pas berekend als er minstens vijf jaar aan data beschikbaar is. Niettemin zijn de trends gebaseerd op een relatief korte periode en op een beperkt aantal meetpunten, die bovendien ondervertegenwoordigd zijn in natuurgebieden. Op dit moment worden geen correcties toegepast voor verschillen in tellocaties of telmethodes. Onderzoek laat zien dat een correctie voor telmethode (zoals bijvoorbeeld lamptype) geen invloed heeft op de trend. Een correctie voor tellocatie is verkend, maar momenteel niet haalbaar.

Soorten van de Habitatrichtlijn

In Nederland komen momenteel twee soorten macronachtvlinders voor die op de Habitatrichtlijn staan: de Spaanse vlag en de teunisbloempijlstaart.

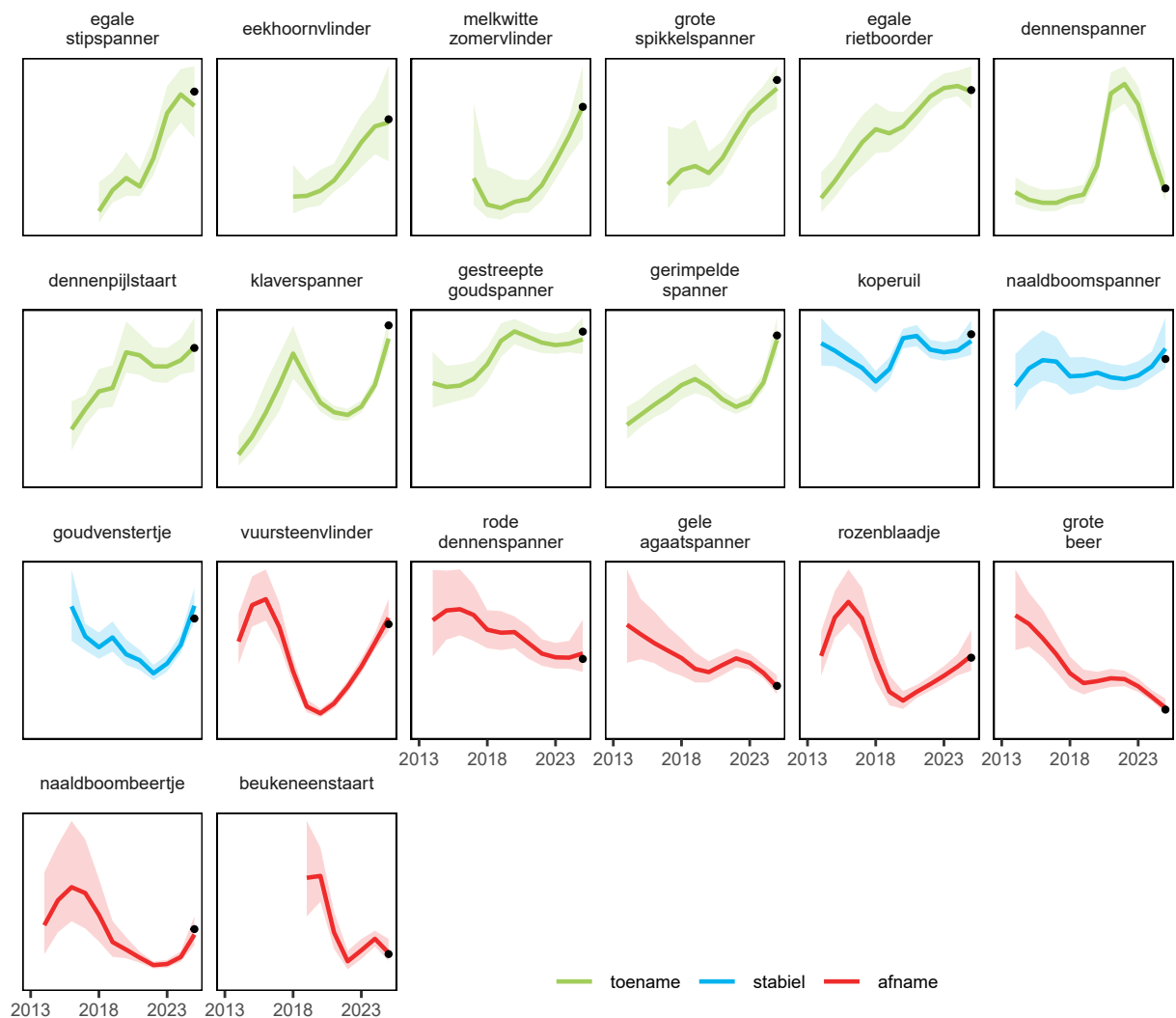
De **Spaanse vlag** breidt zich nog steeds vanuit het zuiden uit. De verspreidingstrend laat sinds 1992 een duidelijke toename zien. In het oorspronkelijke kerngebied van de soort zien we echter geen toename in de aantalsontwikkeling sinds 2014.

De **teunisbloempijlstaart** laat ook een toename in verspreiding zien. Er zijn echter nog te weinig gestandaardiseerde gegevens verzameld om een betrouwbare aantalstrend vast te stellen. Afgelopen jaar is daarom een onderzoeksprotocol opgesteld voor alle beschermde vlinders en libellen, waaronder de teunisbloempijlstaart, zodat we uiteindelijk wél de aantalstrend van deze soort kunnen bepalen.

Stijging en daling

Ondanks dat we niet voor alle soorten een trend kunnen berekenen, kunnen we aan de hand van jaarlijkse tellingen wel zien welke soorten binnen het meetnet nachtvlinders een relatief goed jaar hadden of slecht jaar hebben gehad in 2025. Deze soorten behandelen we hier kort. Een gunstig jaar voor een soort betekent niet automatisch dat er sprake is van een positieve onderliggende trend. We proberen tellers van het meetnet met onze nieuwsbrieven ook op de hoogte te houden van deze pieken en dalen.

In het vroege voorjaar zagen we twee soorten die het relatief goed deden: de **perentak** en de **voorjaarsspanner**. Van deze twee soorten worden enkel de mannetjes waargenomen

binnen het meetnet, aangezien de vrouwtjes niet kunnen vliegen vanwege het ontbreken van goed ontwikkelde vleugels. Drie andere spanners die een relatief goed jaar hadden in 2025 waren de **gewone spikkelspanner**, de **zwartkamdwergspanner** en de **groene dwergspanner**. De groene dwergspanner wordt veel binnen het meetnet waargenomen, aangezien het een echte tuinsoort is en er veel meetpunten in tuinen liggen.

Verder zagen we in 2025 binnen het meetnet hogere aantallen van **donkere marmerruil**, **muisbeertje**, **wapendrager**, **vogelwiekje**, **zilveren groenuil** en **zuringuil**. Deze soorten worden zowel in tuinen als in natuurgebieden regelmatig waargenomen. Dat geldt ook voor het groot avondrood, die ook een vrij goed jaar kende.

We zagen ook dat een aantal soorten die voornamelijk in het agrarisch gebied worden waargenomen, een goed jaar hadden. Denk hierbij aan de **bleke grasuil**, maar vooral aan de **maansikkeluil**. De laatstgenoemde komt ook voor in natuurgebieden, tuinen en parken, maar in het agrarisch gebied werden de hoogste aantallen

gezien. Er waren uitschieters van honderden exemplaren per val. De maansikkeluil vliegt voornamelijk in september en begin oktober.

Sommige jaren zien we dat bepaalde trekvlinders het ook goed doen. In 2025 was dit het geval voor de **grote worteluil**, die van het voorjaar tot laat in het najaar veel werd gezien. Aangezien het een trekkende soort is, werden ze overal waargenomen, in het stedelijk gebied, natuurgebieden en in het agrarisch gebied.

In 2025 waren er ook soorten die het een stuk minder goed deden. In het vroege voorjaar was dat de **grote voorjaarsspanner**, die veel minder werd waargenomen dan in andere jaren. Dit gold ook voor een aantal andere soorten spanners die later in het jaar actief zijn: **gele oogspanner**, **klaverblaadje** en **kleine groenbandspanner**. Bij de uilensoorten zien we opvallend weinig waarnemingen van de **essengouduil**. Dit is een soort die voornamelijk in het stedelijk gebied waargenomen wordt. Ook de **grote beer**, één van de mooiere soorten, had gezien de meetnetdata een slecht jaar.

Oranje kruidenmot. Foto: Jurriën van Deijk

Reuzenbladroller. Foto: Jurriën van Deijk

De hiervoor genoemde soorten zijn enkele opvallende uitschieters die we in de meetnetdata zien. Uiteraard zijn er meer soorten te noemen. De reden van een bepaalde stijging of daling per soort is lang niet altijd goed te verklaren en er is ook vaak niet één duidelijke reden aan te wijzen. We weten helaas nog niet genoeg van de nachtvlinders in ons land om hier harde uitspraken over te doen.

Microvlinders

Sinds 2013 zijn er ruim 400 duizend microvlinders geteld binnen het meetnet. Dat is een mooi aantal, zeker gezien het feit dat de microvlinders pas vanaf 2022 geteld kunnen worden. Dit verklaart ook waarom er 'slechts' 400 duizend microvlinders zijn geteld in tegenstelling tot 1,6 miljoen macronachtvlinders. Toch zijn er ook tellers die met terugwerkende kracht nog tellingen vóór 2022 met microvlinders hebben ingevoerd.

In 2025 waren er 517 tellers die naast de macronachtvlinders ook microvlinders hebben geteld op hun meetpunt. Gemiddeld zijn er per meetpunt afgelopen jaar zeventien tellingen met microvlinders doorgegeven. In totaal werden er in 2025 meer dan 830 verschillende soorten gezien, op 956 meetpunten. Dat zijn ruim driehonderd soorten meer dan in 2024.

Korte termijn trends

Helaas is de periode dat de microvlinders geteld worden nog te kort om trends per soort te berekenen, al hopen we in de toekomst, met

meer teljaren, dit zeker wel te kunnen. Toch kunnen we, net zoals bij de macronachtvlinders, wel enkele soorten benoemen die meer of juist minder werden waargenomen. Momenteel kunnen we hier alleen soorten bespreken die veel worden waargenomen binnen het meetnet, algemene soorten dus. Zeldzame soorten worden nog niet vaak genoeg in de vallen aangetroffen om daar uitspraken over te kunnen doen.

Soorten die het in 2025 relatief goed deden in tegenstelling tot voorgaande jaren, waren onder andere de **blauwooggrasmot**, **grijsgeklepte grasmineermot**, **liesgrassnuitmot** en het **koolmotje**. Waar het koolmotje, een trekvlinder uit het zuiden van Europa, in 2024 in het najaar nog een piek had, was dat in 2025 in de zomer. De **oranje kruidenmot**, een andere trekvlinder, had juist in het najaar van 2025 een duidelijke piek in de aantallen. In de bossen zagen we voornamelijk hogere aantallen van de **loofboombladroller** en de **strooiselmot**.

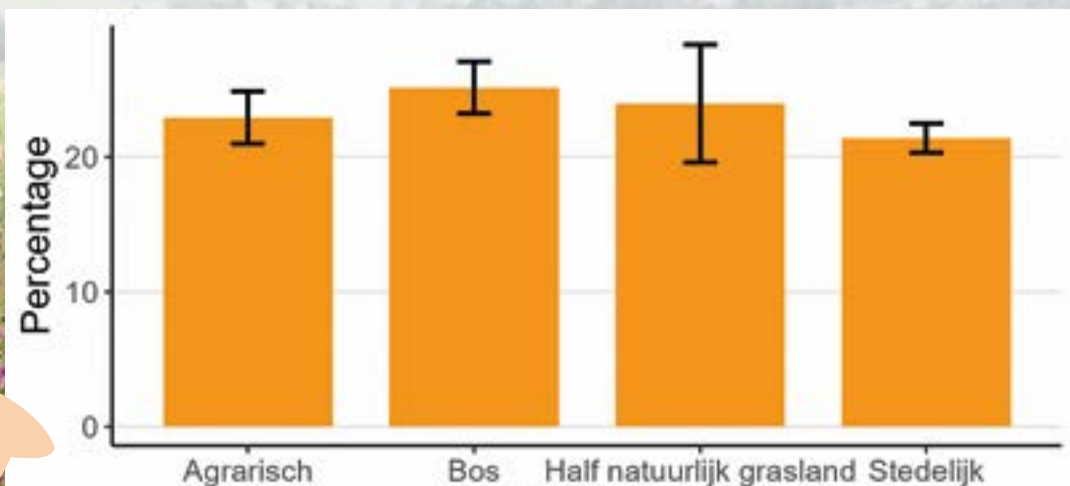
Ook zien we enkele soorten in het meetnet waarvan de aantallen een stuk lager waren dan in de voorgaande jaren. Zo werden er opvallend weinig soorten gezien die als rups (voornamelijk) van eik leven, zoals de **gevlamde bladroller**, **groene eikenbladroller**, **reuzenbladroller** en **zonneproetbladroller**. Deze soorten kunnen in sommige jaren ook enorm pieken, maar 2025 was dus niet zo'n jaar. Ook de aantallen van de **gewone witvlakbladroller** en de **kersenbladroller** waren lager in het meetnet.

Nachtvlinders in Basiskwaliteit Natuur

Het doel van de Basiskwaliteit Natuur is dat de basiscondities die nodig zijn om gewone soorten duurzaam te laten voorkomen, ook buiten natuurgebieden, op orde zijn. Om dit te beoordelen worden de Basiskwaliteit Natuur-soorten gevolgd, waaronder een selectie van nachtvlinders. Hoewel op dit moment helaas Nederland op veel plekken niet aan deze basiskwaliteit voldoet, is het wél interessant om te bekijken aan welke waarden we momenteel eigenlijk wél voldoen.

De lijst van BKN-soorten is opgesplitst per leefgebied: het agrarisch gebied, het stedelijk gebied en de bossen waar natuur niet het primaire doel is. Maar ook binnen deze leefgebieden bestaat veel variatie waaraan de soorten zijn gekoppeld. Zo is de **gevlamde rietuil** binnen het agrarisch gebied alleen als BKN-soort geclassificeerd voor het veenlandschap, en de **meidoornuil** voor het stedelijke lösslandschap. Andere soorten, zoals de **koperuil** of **sint-jansvlinder**, komen in bijna alle landschappen van zowel het stedelijke als het agrarische gebied voor. Bij het samenstellen van de lijst met nachtvlinders is gekeken welke soorten binnen het meetnet nachtvlinders vooral in deze leefgebieden voorkomen, aangevuld met de ervaring van experts. Omdat er veel soorten zijn, is er gekozen voor een selectie soorten waarbij de rupsen verschillende voedselbronnen gebruiken, want dat hoeven niet altijd planten te zijn. In stedelijk gebied leven **vaal kokerbeertjes** bijvoorbeeld van algen en korstmossen. In dit stuk worden alleen de basissoorten van de BKN-lijst behandeld, waartoe in totaal 81 basiskwaliteitsoorten zijn aangewezen. Voor twintig van deze soorten kunnen we een betrouwbare trend berekenen.

Om te onderzoeken welk percentage BKN-soorten gemiddeld wordt waargenomen per gebied, is voor alle goed onderzochte meetpunten binnen het meetnet nachtvlinders het gemiddelde aantal BKN-soorten met de standaardfout berekend, en deze waarde is ter vergelijking omgerekend naar een percentage. Een goed onderzocht hok wordt als zodanig gedefinieerd wanneer deze ten minste twee tellingen per maand heeft in de periode maart t/m oktober in de jaren 2023–2025. Dit komt neer op minimaal zestien tellingen. Alleen tellingen met LedEmmers zijn meegenomen, omdat het type lamp een groot effect kan hebben op de vangsten. Na deze selectie bleven 303 meetpunten over. De percentages liggen gemiddeld vrij laag, wat mogelijk verklaard kan worden doordat de LedEmmer met enkele meters een zeer lokale aantrekkingskracht heeft. Hierdoor worden niet alle nachtvlinders uit de wijde omgeving aangetrokken, terwijl de meeste BKN-soorten wel een brede variatie aan waardplanten hebben. Om de BKN voor nachtvlinders op landschapsschaal goed te kunnen beoordelen zijn dus meerdere meetpunten per gebied nodig.

Percentage waargenomen BKN-soorten per LedEmmer per gebied inclusief de standaardfout aan de hand van tellingen met een LedEmmer in het meetnet nachtvlinders.

Agrarisch gebied

In het agrarisch gebied kunnen we dankzij de tellingen uit het meetnet voor 13 van de 17 BKN-soorten een trend van ten minste vijf jaar berekenen, waarvan zes momenteel betrouwbaar. Vanaf 2014 laten de **egale rietboorder**, **gestreepte goudspanner** en **klaverspanner** een toename zien, de **koperuil** een stabiele trend en de **grote beer** een afname. Vanaf 2016 laat het goudvenstertje een stabiele trend zien. De drie meest waargenomen BKN-soorten in het agrarisch gebied zijn de **klaverspanner** gevolgd door de **koperuil** en het **goudvenstertje**. In het agrarisch gebied is gemiddeld 23% van de agrarische BKN-soorten waargenomen in deze periode.

In half-natuurlijke graslanden bestaat de top drie van meest waargenomen BKN-soorten uit **rietvink** gevolgd door **egale rietboorder** en de **kleine rietvink**. In deze half natuurlijke graslanden is gemiddeld 24% van de aangewezen agrarische BKN-soorten waargenomen.

Bossen

In het bos kunnen we voor 21 van de 49 BKN-soorten een trend van ten minste vijf jaar berekenen, waarvan momenteel twaalf betrouwbaar. De **rode dennenspanner**, **rozenblaadje** en **naaldboombeertje** laten vanaf 2014 een afname zien en de **beukeneenstaart** vanaf 2019. De **naaldboomspanner** laat vanaf 2014 een

stabiele trend zien. De **gerimpelde spanner** en **dennenspanner**, **dennenpijlstaart**, **grote spikkelspanner**, **melkwitte zomervlinder**, **eekhoornvlinder** en **egale stipspanner** laten een toename zien met wisselende beginjaren tussen de 2014 en 2018. De drie BKN-soorten die het meest zijn waargenomen zijn de **grote spikkelspanner**, gevolgd door **randvlekkuil** en **gele oogspanner**. In alle bossen, inclusief de bossen waar natuur de primaire functie is, worden gemiddeld 26 BKN-soorten van bossen waargenomen.

Stedelijk gebied

In het stedelijk gebied kunnen we voor 21 van de 23 soorten een trend van ten minste vijf jaar berekenen, waarvan acht betrouwbaar.

De **klaverspanner** en **gestreepte goudspanner** laten vanaf 2014 een toename zien. De **koperuil** (vanaf 2014) en **goudvenstertje** (vanaf 2016) een stabiele trend). De **vuursteenvlinder**, **gele agaatspanner** en **grote beer** laten vanaf 2014 een afname zien en de **beukeneenstaart** vanaf 2019.

De trends zijn veelal nog kort en worden beïnvloed door bijvoorbeeld jaarlijkse variaties. Een toe- of afname hoeft dus niet altijd een langetermijntrend aan te geven. Het laat echter wel het begin zien van de trends die hopelijk nog lang door blijven lopen zodat we de soorten goed kunnen blijven volgen.

Nieuwe namenlijst

Sinds kort zijn de namen van een aantal Nederlandse nachtvinders aangepast. Het gaat hierbij om namen van zowel macronachtvlinders als microvlinders. Zo heet de eekhoorn tegenwoordig de eekhoornvlinder, de taxusspikkelspanner heet nu schaduwspikkelspanner en de sint-jacobsvlinder luistert voortaan naar de naam jakobsvlinder. De volledige namenlijst is te vinden als [pdf](#) op de website van De Vlinderstichting.

Uiteraard hebben wij zelf de wijzigingen ook doorgevoerd, maar het kan voorkomen dat op sommige plekken nog de oude naam staat. Dit wordt de aankomende tijd aangepast.

Het populierenkameeltje (*Notodonta tritophus*), vroeger bekend als wilgentandvlinder. Foto: Rik Wever

De graslandvlinderindex

De graslandvlinderindex (GVI) is een van de indicatoren die laten zien hoe het gesteld is met de biodiversiteit van graslanden. Deze index wordt zowel gemaakt voor heel de EU en Europa als voor Nederland afzonderlijk. Op Europees niveau telt de graslandvlinderindex zeventien soorten, waarvan er in Nederland elf voorkomen. In Nederland wordt de GVI berekend in samenwerking met het CBS op basis van data uit het NEM-meetnet dagvlinders. Sinds 1992 is de GVI in Nederland met bijna 70% gedaald.

Omdat de GVI een indicator is van de natuurkwaliteit van graslanden op basis van vlinders én omdat lange termijn trends beschikbaar zijn, is deze opgenomen in de Europese natuurherstelverordening (NHV). De NHV vraagt lidstaten om maatregelen te nemen die de natuur herstellen en verbeteren. Uiterlijk in september 2026 moeten landen hiervoor een natuurplan indienen, waarin zij aangeven welke stappen ze gaan zetten. Voor landbouwecosystemen (artikel 11 van de NHV) moeten hierin onder andere keuzes voor twee uit drie indicatoren opgenomen worden. De GVI is één van die drie mogelijke indicatoren. Als Nederland besluit de GVI op te nemen in het natuurplan, betekent dit dat maatregelen genomen moeten worden om de huidige negatieve trend om te buigen tot een positieve trend.

De GVI en BKN

Basiskwaliteit Natuur (BKN) richt zich op de basisvoorwaarden die algemene soorten nodig hebben om algemeen te blijven in landschappen waar natuur niet de hoofdfunctie heeft, zoals in het landelijk en bebouwd gebied. Het behalen van BKN kan daar bijdragen aan een positieve trend van de GVI. Van de elf grasland-

vlindersoorten die in Nederland voorkomen, zijn de zeven algemene soorten opgenomen als indicatorsoort voor BKN (zie tabel). Dat betekent dat je deze vlinders mag verwachten wanneer de basiskwaliteit natuur op orde is.

BKN richt zich op het op orde brengen van drie soorten condities: **milieu**, **inrichting** en **beheer**. Samen vormen deze de randvoorwaarden om algemene soorten te herstellen, te behouden en te versterken. Voor graslandvlinders zijn binnen alle drie deze onderdelen maatregelen mogelijk die hun leefomgeving verbeteren.

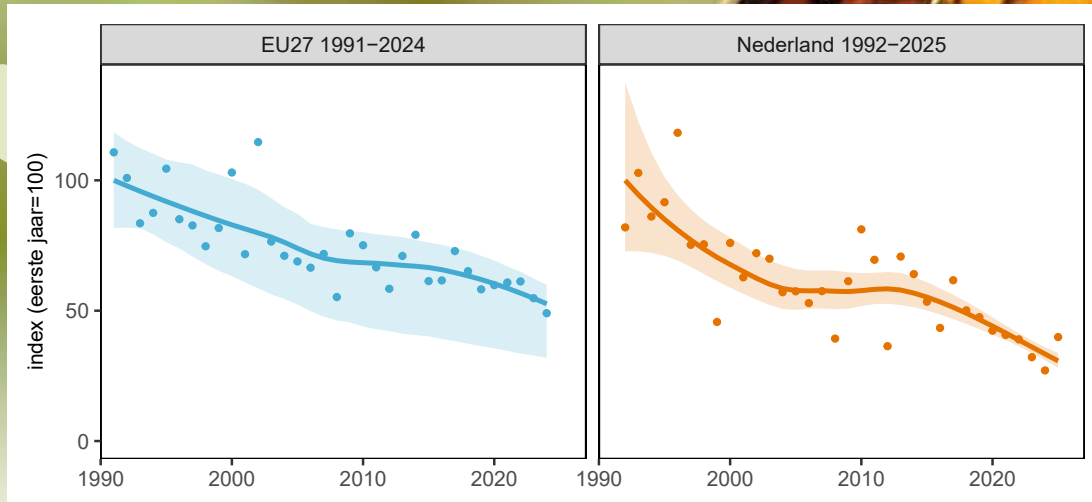
De conditie **milieu** gaat vooral over het verminderen van de belangrijkste drukfactoren. Een voorbeeld is het terugdringen van stikstofdepositie. Minder stikstof kan voorkomen dat de vegetatie te veel verruigt en ervoor zorgen dat er voldoende verschillende waardplanten aanwezig blijven in plaats van dominantie door enkele soorten.

Bij **inrichting** kan gedacht worden aan maatregelen die het leefgebied bloemrijker en gevarieerder maken. Denk aan de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs graslanden, die zorgen voor meer nectaraanbod en extra waardplanten. Ook akkerranden met inheemse kruiden, struweelhagen, of een kruidenrijke strook tussen grasland en houtige begroeiing kunnen hieraan bijdragen. Het voorkomen van verdroging door een goed waterpeilbeheer is daarnaast ook erg belangrijk.

Goed **beheer** is essentieel om ervoor te zorgen dat inrichtingsmaatregelen ook op de lange termijn effect hebben. Vooral gefaseerd beheer is voor graslandvlinders van groot belang. Door niet alles tegelijk te maaien, blijven er altijd plekken over waar rupsen, eitjes, poppen en bloeiende planten kunnen overleven. Zo krijgen vlinders de kans om hun volledige levenscyclus te voltooien en worden ze niet in één maaibeurt volledig weggemaaid en afgevoerd.

Niet alle soorten binnen de GVI gaan achteruit. Het oranje-tipje is één van de weinige soorten uit de GVI die sinds 1992 is toegevoegd. Foto: Annika Vermaat

De graslandvlinderindex (GVI) voor de hele EU (links) en Nederland (rechts) voor de periode 1992-2025. De Nederlandse GVI is gebaseerd op voorlopige cijfers, de definitieve GVI zal op het CLO verschijnen. Bron: CBS en De Vlinderstichting

Overzicht van de soorten uit de graslandvlinderindex die ook in Nederland voorkomen. 7 van de 11 soorten zijn een BKN indicatorsoort. De andere 4 soorten zijn rode lijstsoorten. Het dwergblauwtje komt sinds 2017 weer voor in Nederland, maar wordt pas sinds 2024 weer gemonitord en zit daarom momenteel niet in de Nederlandse GVI.

Graslandvlinder	BKN-indicatorsoort of rode lijst soort?
Argusvlinder	BKN indicatorsoort
Bruin dikkopje	Rode lijst
Bruin zandoogje	BKN indicatorsoort
Donker pimperlblauwtje	Rode lijst
Dwergblauwtje	Rode lijst
Groot dikkopje	BKN indicatorsoort
Hooibeestje	BKN indicatorsoort
Icarusblauwtje	BKN indicatorsoort
Klaverblauwtje	Rode lijst
Kleine vuurvlinder	BKN indicatorsoort
Oranjetipje	BKN indicatorsoort

Kansen voor graslandvlinders

Binnen het subsidiestelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) kunnen veel maatregelen worden genomen die een bijdrage kunnen leveren aan een positieve GVI trend. Op dit moment leveren veel van de beschikbare pakketten en activiteiten echter nog

maar beperkt geschikt leefgebied op voor graslandvlinders, omdat gefaseerd beheer vaak ontbreekt. Daar liggen dan ook grote kansen: door bestaande pakketten uit te breiden of aan te passen – en daarbij gefaseerd maaibeheer een belangrijkere plek te geven – kan het ANLb van grotere betekenis zijn voor graslandvlinders.

In de natuurherstelverordening is de GVI opgenomen onder het artikel over landbouwecosystemen. Graslandvlinders komen echter ook buiten agrarische percelen voor. Ook maatregelen in natuurgebieden en in het openbaar groen kunnen daarom bijdragen aan herstel. Een goed voorbeeld is het beheren van wegbermen volgens Kleurkeur, waarbij gefaseerd maaien een belangrijk uitgangspunt is. Binnen de GVI zitten ook vier zeldzame soorten. Voor deze soorten is meer nodig dan het bereiken van BKN en gaat het vaak juist om maatregelen waarbij ecosysteemherstel centraal staat en waar natuur de hoofdfunctie is. Kortom: door in te zetten op een breed scala aan maatregelen kan de GVI uiteindelijk weer omslaan naar een positieve trend.

Meetnet hommels

We blikken terug op een geslaagd seizoen binnen het Landelijk Meetprogramma Hommels, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Op het moment van schrijven, zijn we nog druk met het berekenen van trends voor de jaren 2018 – 2025, zowel voor het totale aantal hommels als voor de individuele soorten. Na 2024, het jaar met de laagste aantallen in het meetnet hommels tot nu toe, kunnen we 2025 gelukkig met meer hoop afsluiten.

Overzicht teljaar 2025

2025 begon met relatief warm weer en extreem veel zon in het vroege voorjaar. De totale aantallen koninginnen in het vroege voorjaar lagen iets onder het landelijk gemiddelde sinds 2018. Mogelijk was dit een gevolg van het 'moeilijke' jaar 2024 dat een extreem nat voorjaar kende. De zomer was warm en droog, alhoewel er landelijk grote verschillen waren. De totale aantallen hommels lagen rond het langjarig gemiddelde. De aanhoudende droogte in de loop van de zomer in het zuiden en westen zorgde voor minder bloei, waardoor de totale aantallen hommels op sommige telroutes eerder afnamen.

Hoe verging het de voorjaarssoorten?

Door het zonnige en warme weer begin 2025 vlogen de werksters van **weidehommel**, **boom-**

hommel en **tuinhommel** een kleine twee weken eerder dan het langjarig gemiddelde, en in mooie aantallen. Ook na die goede start hadden deze drie voorjaarshommels een uitstekend jaar met aantallen ruim boven het langjarig gemiddelde, met name in juni wanneer de aantallen van deze soorten op hun hoogst zijn.

En de zomersoorten?

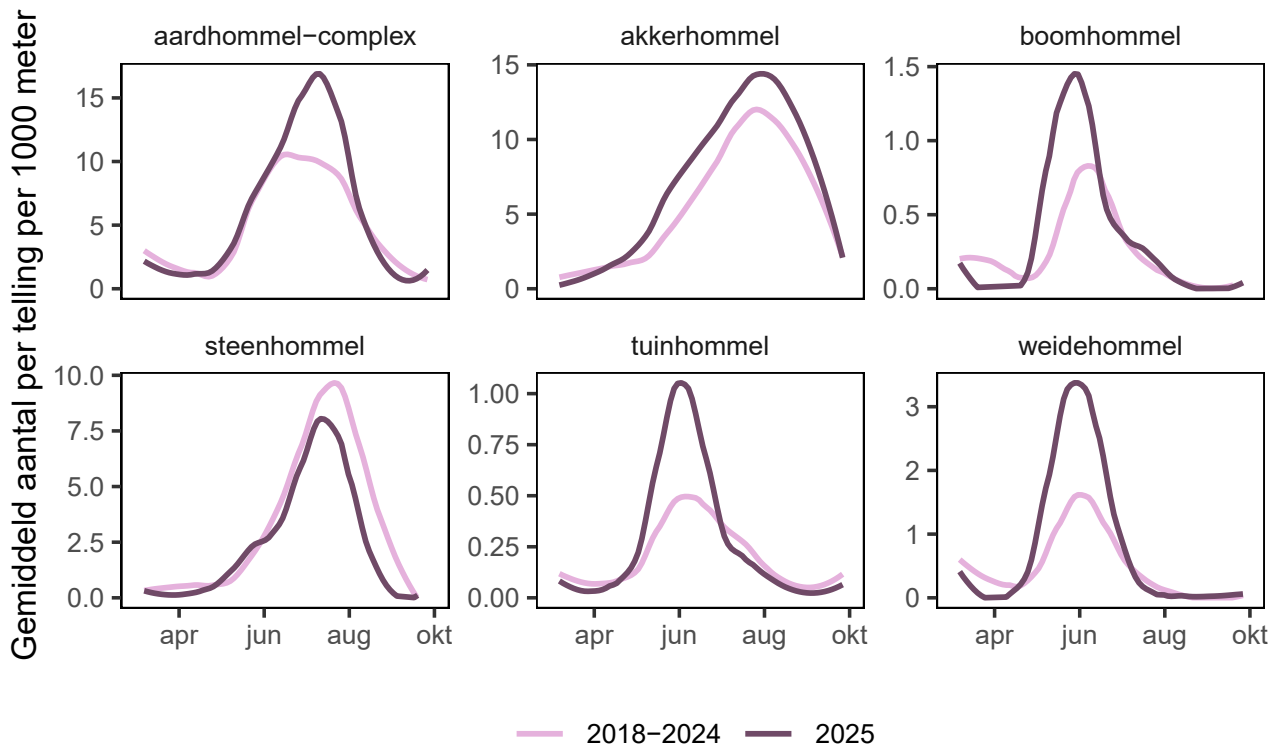
De bulk van de aantallen binnen het meetnet hommels wordt veroorzaakt door de **akkerhommel**, **aardhommel-groep** en **stenhommel**. **Akkerhommel** en **aardhommel-groep** waren in 2025 allebei talrijker op de telroutes. Hoewel de aardhommel-groep een stuk meer (tweemaal zoveel per 1000 meter telroute in juli 2025 t.o.v. juli 2024) geteld is, bleven de aantallen toch nog ruim onder die van de akkerhommel. Een andere normaalgesproken talrijke soort, de **stenhom-**

*De boomhommel heeft een voorkeur voor het nestelen in holtes. Zo maakt ze ook veel gebruik van vogelhuisjes.
Foto Gert Huijzers.*

*De tuinhommel komt niet alleen in tuinen voor en heeft een voorkeur voor diepe bloemen, zoals grote ratelaar.
Foto Menno Reemer.*

mel, lijkt redelijk hersteld van het dramatische jaar in 2024. De aantallen komen in de buurt van die in 2023. Toch liggen de aantallen in 2025 nog steeds onder het langjarig gemiddelde.

Opvallend in 2025

De **veenhommel** deed het in 2025 opvallend goed. Er werden in totaal bijna driemaal zoveel veenhommels geteld als in 2024. Vooral in het voorjaar waren de aantallen opvallend hoog. Ook werd de veenhommel op ruim tweemaal zoveel routes geteld als in 2024. Het ging de veenhommel schijnbaar zelfs zo voor de wind dat de soort ook in tuinen van tellers opdook binnen de bebouwde kom.

De **rode koekoekshommel** werd voor het eerst sinds 2020 niet gezien. Deze hommel is als “koe-

koek” afhankelijk van de **stenhommel** en heeft daardoor waarschijnlijk ook een flinke klap gekregen. Wel werd er een andere bijzondere soort gezien, namelijk de **lichte koekoekshommel**: een soort met de status ‘Verdwenen’ op de Rode Lijst Bijen uit 2018.

Van de aardhommel-groep werd een bijzondere waarneming gedaan met uitzonderlijk goede foto's. In Drenthe werden namelijk twee **wilgenhommelkoninginnen** geteld. Doordat de twee koninginnen van verschillende zijden en met de juiste kenmerken zichtbaar goed op de foto waren gezet, kon deze waarneming met betrouwbaarheid worden goedgekeurd. Goede foto's zijn essentieel voor het goedkeuren van zeldzame hommels. Dank daarvoor!

Ontwikkeling meetnet hommels

Ook in 2025 is het aantal telroutes binnen het meetnet hommels weer gegroeid, tot 606 ten opzichte van 503 in 2024. Een toename van 17%. Het aantal telroutes waarop hommels op soort worden geteld blijft gestaag meegroeien met het totale aantal telroutes. In 2025 werden maar liefst 276 routes op soortniveau geteld, een

stijging van 20% ten opzichte van 2024. De laatste jaren is het aandeel telroutes dat op soort wordt geteld redelijk constant ten opzichte van het totaal aantal routes. Meestal schommelt dit tussen de 45 en 50%. In 2025 werd op 45% van het totaal aantal telroutes op soort geteld.

Zeldzame hommelseorten

Veel van onze zeldzame hommels komen in een beperkt deel van Nederland voor. Vaak zijn dit natuurgebieden en delen van het land waar de dichtheid aan telroutes in het meetnet hommels nog laag is. Hierdoor zijn er nog onvoldoende gegevens beschikbaar om trends voor deze soorten te kunnen berekenen. Om voor zeldzame hommelseorten meer telroutes te krijgen, is een andere aanpak nodig dan voor de reguliere telroutes en soorten. Dit hebben we in 2023 vastgesteld en in 2024 verder kunnen uitwerken. Samen met lokale terreinbeheerders met terrein- en omgevingskennis is geprobeerd om een lokaal netwerk aan tellers op te bou-

wen op gericht uitgezette telroutes. Daarnaast is vanwege lastige determinatie intensievere begeleiding van deze tellers over meerdere jaren nodig. Door de extra inspanning in 2023 en 2024 zijn er nu bijvoorbeeld aanzienlijk meer telroutes dan eerder waarop **zandhommel**, **moshommel**, **heidehommel** of **veenhommel** worden geteld. Een blijvende inspanning is echter nodig om ook voor deze soorten genoeg telroutes en data te krijgen, en te houden, om in de toekomst trends te kunnen berekenen. Daarom willen we de beschreven lokale aanpak voor zeldzame soorten een vast onderdeel maken van het programma.

Soortnaam	Aantal hommels 2025	Aantal telroutes 2025	Aantal telroutes 2024
Totaal aantal hommels (incl. hommels onbekend)	121.859	606	503
Aardhommel-complex	13.035	249	207
Akkerhommel	15.552	248	207
Steenhommel	5.248	199	148
Weidehommel	1.655	124	98
Boomhommel	694	95	67
Tuinhommel	544	80	62
Gewone koekoekshommel	264	59	45
Grote of tweekleurige koekoekshommel	256	47	42
Veenhommel	182	26	12
Moshommel	248	24	28
Veldhommel	86	24	17
Vierkleurige of boomkoekoekshommel	44	19	12
Zandhommel	494	13	14
Heidehommel	484	12	14
Grashommel	28	11	5
Grote koekoekshommel	24	10	5
Grote veldhommel	19	6	5
Lichte koekoekshommel	1	1	0
Wilgenhommel	2	1	0
Rode koekoekshommel	0	0	1

Basiskwaliteit Natuur: hommels in landelijk en bebouwd gebied

De Basiskwaliteit Natuur beoogt een minimum te zijn voor de kwaliteit van natuur om ons heen, buiten natuurgebieden. Naast het landelijk gebied spelen parken en tuinen binnen bebouwd gebied hierin een grote rol. Ook hommels weten tuinen te vinden. In tuinen binnen de bebouwde kom zijn zeker tien verschillende soorten hommels aan te treffen. Vaak zelfs meer soorten dan in het landelijk gebied. Maar wat maakt een hommelsoort geschikt als indicator van de BKN?

Keuze indicatorsoorten BKN

Hommels zijn generalisten wat betreft bloembezoek. Dat wil zeggen, alle soorten bezoeken veel verschillende soorten bloemen gedurende het seizoen. Er zijn wel wat voorkeuren te vinden, maar over het algemeen bezoeken verschillende hommelsoorten gewoon dezelfde bloemen. Het landschap zelfs is vaak bepalender voor de soorten die er voorkomen. Zo zijn er soorten met een voorkeur voor bos en bosranden ([Vlinderbalans 2025](#)), of juist open bloemrijke gebieden. Algemene soorten die overal voorkomen vertellen daarom weinig over de kwaliteit van de omgeving. Soorten met een voorkeur des te meer.

Landelijk gebied

De van oudsher typische en algemene soorten van het bloemrijke landelijk gebied zijn nu zeldzaam of zelfs verdwenen. Soorten van open bloemrijke gebieden zijn bijvoorbeeld **moshommel** en **zandhommel**. Omdat deze soorten nu zeldzaam zijn, zijn ze aangemerkt binnen BKN als soorten van bijzonder goede kwaliteit van de omgeving. In het landelijk gebied zijn ook soorten te vinden met een voorkeur voor bosranden. Zij zullen het eerst profiteren van de aanwezigheid of aanleg van landschapselementen en zijn daarom gekozen als indicator voor de basiskwaliteit. Dit zijn **boomhommel**, **tuinhommel**, **weidehommel** en **vierkleurige koekoekshommel**.

Bebouwd gebied

Hommelsoorten gerelateerd aan bos en bosranden (zie [Vlinderbalans 2025](#)) worden opvallend veel aangetroffen in tuinen. De grote hoeveelheid structuur, ook verticaal in de vorm van planten, struiken en bomen, speelt hier ongetwijfeld een rol in. Wat tuinen echter bijzonder geschikt maakt, is de grote hoeveelheid bloemen door het seizoen heen. In tijden van droogte krijgen deze bloemen vaak zelfs water,

*Weidehommel, een soort die veel in tuinen voorkomt.
Foto Menno Reemer.*

waardoor zij nectar kunnen blijven produceren, in tegenstelling tot de wilde bloemen in het landelijk gebied. Verder worden al deze tuinen anders beheerd, wat zorgt voor veel structuur en een grote variatie en daardoor volop kansen voor hommels.

Hoe gaat het met deze soorten?

Op basis van de voorlopige trends tot en met 2024 lijkt de **boomhommel** toe te nemen. De **weidehommel** en **tuinhommel** laten geen duidelijke trend zien, maar gaan niet in aantal achteruit. De laatste twee jaar lijken de aantallen in de piek van de vliegtijd van boomhommel, weidehommel en tuinhommel aanzienlijk hoger dan het langjarig gemiddelde. Van de **vierkleurige koekoekshommel**, en van het soortenpaar **boom-/vierkleurige koekoekshommel**, evenals van de zeldzame soorten is nog onvoldoende data. Ook is er nog onvoldoende data om soortentrends tussen stedelijk en landelijk gebied met elkaar te vergelijken.

Werken aan Basiskwaliteit Natuur

Het mooie van het concept Basiskwaliteit Natuur is dat het erkent dat natuur overal een plek moet hebben. Dus niet alleen in natuurgebieden, maar ook in je eigen woonomgeving en op het boerenland moeten algemene soorten een goed leefgebied kunnen vinden. We weten vanuit onze vlinders en libellen dat dit nog lang niet overal het geval is. Werk aan de winkel dus – en wel op allerlei verschillende manieren! Hieronder zetten we enkele waar we als Vlinderstichting bij betrokken zijn op een rij.

Onder de vlag van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel wordt de gereedschapskist daarvoor steeds verder gevuld (zie [SamenvoorBiodiversiteit.nl](#)). De kern daarvan is steeds de drietrapsraket: verbeteren van milieucondities, herstellen van de landschappelijke inrichting en het goed beheren van landschapselementen.

Voor vlinders en libellen kunnen we al een hele reeks mogelijkheden aanreiken. Daarbij is het goed om de vier V's voor een goed leefgebied in het oog te houden: voedsel, veiligheid (rust en overwintering), voortplanting en verplaatsing (dus verbinding in het landschap).

Vergroen je eigen omgeving

Je kunt in je eigen tuin beginnen met 'tegels wippen'. Voor vlinders is het uiteraard zaak om behalve voor nectar ook voor geschikte waardplanten te zorgen. Libellen vragen om een vijver met veel water- en oeverplanten en weinig vis. En voor nachtvlinders moeten we zo min mogelijk kunstlicht verspreiden. Kijk voor tips eens op de website van [Erfparadijzen](#).

Als je ook elders de handen uit de mouwen wilt steken, kun je je aansluiten bij een vrijwilligers-

groep voor onderhoud van landschapselementen. Voor meer informatie: [Groene bondgenoten](#).

Ga tellen

We weten voor veel gebieden nog nauwelijks hoe het met BKN is gesteld, want veel mensen zoeken liever de natuur op dan om waarnemingen te verzamelen in het stadspark of het boerenland. Dus ga daar vooral vlinders en libellen tellen om ons beeld van BKN volledig te krijgen. Dat kan op vaste routes zoals de NEM meetnetten (zie vanaf pagina 8, 16, 24 & 32), maar ook met flexellingen op zomaar een plek (zie pagina 14-15). In je tuin kan ook de [Jaarrondtuintelling](#) worden gebruikt.

Kies voor natuurinclusief

Voor veel maatregelen staan gemeenten en provincies, uitvoerende organisaties, bedrijven, waterschappen en agrarische collectieven aan de lat. Als burger kun je je gemeente er op wijzen waar ze meer kunnen inzetten op BKN.

In de bebouwde omgeving valt winst te halen in vergroening van bedrijventerreinen. Een [EcoScan](#) kan helpen om de mogelijkheden te verkennen.

In het landelijk gebied liggen er veel mogelijkheden:

- Landschapselementen als houtwallen en heggen zijn voor veel soorten belangrijk, zeker in combinatie met de overgang naar grasland of akkerrand.
- Kruidenrijk grasland heeft een grote meerwaarde voor biodiversiteit, maar biedt ook beter voedsel voor het vee met minder uitstoot van het broeikasgas methaan.
- Bloemrijke akkerranden, zeker wanneer ze meerjarig zijn en inheemse zaaimengsels worden gebruikt, zijn voor tal van bestuivers aantrekkelijk. Wel moet worden voorkomen dat ze gaan werken als een 'ecologische val' wanneer ze aan het eind van het seizoen met eitjes en rupsen worden ondergeploegd. Gefaseerd maaibeheer van deze akkerranden is daarom belangrijk zodat insecten hun levenscyclus kunnen voltooien.
- Aangepaste teeltsystemen kunnen een verrijking zijn voor de biodiversiteit. In Biodivers Akker Mozaiek ([BAM-akkers](#)) leven bijvoorbeeld aantoonbaar meer bestuivende insecten.
- Agroforestry, de combinatie van bomen en struiken met andere gewassen, biedt in voedselbossen veel kansen voor biodiversiteit maar ook voor koolstofvastlegging.
- Voor libellen zijn natuurvriendelijke oevers van groot belang, samen met een goede fasering bij het schonen van sloten.
- Water vasthouden helpt de libellen natuurlijk ook, maar is ook cruciaal voor ons allemaal om perioden van droogte goed door te komen.
- Aangepaste bemesting is nodig om de kwaliteit van water en bodem te verbeteren. Dit is bijvoorbeeld mogelijk door precisiebemesting of het toepassen van compost, bokashi of vaste mest (en andere organische mestsoorten).
- Minder bestrijdingsmiddelen gebruiken is behalve voor meer bestuivers ook steeds meer een zaak van menselijke gezondheid. Wat helpt is om meer in te zetten op natuurlijke plaagbestrijding en strokenteelt en om de bestrijding gericht toe te passen met goed afbreekbare stoffen.

De hierboven genoemde maatregelen zijn vooral gericht op de landbouw, maar het landelijke gebied is meer dan dat. Er ligt ook een enorme lengte aan infrastructuur van wegen, spoorlijnen, dijken en watergangen met veel grazige of opgaande begroeiing daarlangs. Beheren volgens de richtlijnen van [KleurKeur](#) kan daar enorm veel helpen om niet alleen het leefgebied van vlinders en libellen te verbeteren, maar ook om leefgebieden op landschapschaal met elkaar te verbinden. En langs deze infrastructuur geldt ook: minder kunstlicht is nodig voor onze nacht-actieve fauna, waaronder nachtvlinders.

Maatwerk voor bedreigde soorten

Voor onze bedreigde soorten is meer nodig dan werken aan basiskwaliteit van landschappen. De natuurgebieden moeten als ecosysteem op orde zijn en soorten hebben daarin specifiek beheer nodig. Bij kwetsbare populaties luistert dat heel nauw. Daarom is vaak maatwerk nodig.

Neem bijvoorbeeld de aardbeivlinder. De rupsen van dit dikkopje gebruiken in het binnenland vooral tormentil als waardplant, en in de duinen dauwbraam en agrimonie. In het binnenland kennen we de vlinder vooral van droge tot natte heischrale plekken. Deze leefgebieden staan op twee manieren onder druk van stikstof: verzuring en verzuuring. Door verzuuring wordt niet alleen de waardplant verdrongen, maar verdwijnt ook het warme microklimaat dat de rupsen nodig hebben. Ieder jaar moet hier steeds meer gemaaid worden om de ruigte-soorten te onderdrukken. De rupsen zitten tot in augustus hoog in de tormentil, en riskeren weggemaaid te worden. Komt de maaibalk later, dan is een groot deel van de stikstof al terug de bodem in en verschaalt het gebied niet genoeg. Tegelijkertijd lost het maaien het probleem van de verzuring niet op. De aardbeivlinder laat beheerders zien dat maatwerk belangrijk is voor een goed leefgebied. Maar ook is het nodig om de verzuring tegen te gaan. In natte gebieden kan dit door herstel van de grondwaterinvloed, in droge gebieden kan bekalken of steenmeel een oplossing bieden.

Voor het spiegeldikkopje is het van belang dat de Zoom in Brabant een open karakter blijft behouden. Door dat samen met vrijwilligers te doen, zorgen we voor variatie op kleine schaal. Foto: Hendrik Mertens

Hier zijn wij mee bezig dankzij het Vlinderstichting-beschermingsfonds. Maatwerk in beheer voor onze meest kwetsbare soorten. We brengen ook beheerders bij elkaar, bijvoorbeeld om kennis uit te wisselen van werkbaar kleinschalig beheer voor het gentiaanblauwtje in zijn resterende leefgebieden.

Ook in 2026 gaan we verder met dit belangrijke beschermingswerk. In samenwerking met een aannemer werken we aan bosrandbeheer voor de bruine eikenpage in Noord-Limburg. In de Peel staan we de beheerders bij om meer leefgebied voor het spiegeldikkopje te ontwikkelen. We zijn ook aan de slag met beheer ten behoeve van het gentiaanblauwtje op de Brabantse Cartierheide. De soort heeft het daar lastig, maar herstelbeheer (chopperen, kleinschalig plaggen en inbreng van steenmeel) werpt daar nu zijn vruchten af. Met onze soorten als vlaggenchip, werken we aan systeemherstel voor een écht rijke natuur!

Aardbeivlinder. Foto: Wouter Oe

Draag ook bij aan het Beschermingsfonds

Achtergrondinformatie

Hieronder staan de verwijzingen naar de achtergrondinformatie voor de hoofdstukken in deze Vlinderbalans. Je kunt direct doorklikken naar de desgewenste bron om verder te lezen. Door op de titel van het hoofdstuk te klikken in onderstaande lijst, ga je direct terug naar het desbetreffende hoofdstuk.

Aan de slag met Basiskwaliteit Natuur

1. [Rapport Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur – SoortenNL](#)
Van dit rapport uit 2022 verschijnt binnenkort een geactualiseerde versie
2. [Rapport Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur in Multifunctionele Bossen – SoortenNL](#)
3. [Soorten kijker](#) – Groene Bondgenoten
4. [Kennisdocument Basiskwaliteit Natuur – Samen voor Biodiversiteit](#)
5. [Brochure Basiskwaliteit Natuur in de stad](#) – Naturalis/Nest Natuurinclusief
6. [Overzicht BKN soorten voor dagvlinders, nachtvlinders, libellen en hommels](#) – De Vlinderstichting

Meetnet dagvlinders

1. [Trend van dagvlinders, 1992-2024](#) - Compendium voor de Leefomgeving

Libellen in Basiskwaliteit Natuur

1. [Trend van libellen, 1991-2024](#) - Compendium voor de Leefomgeving
2. [Waterplanten in Nederland: regionaal herstel maar landelijke achteruitgang](#) - De Levende Natuur

Meetnet nachtvlinders

1. [Trend van nachtvlinders, 2014-2024](#) - Compendium voor de Leefomgeving

De graslandvlinderindex

1. [Impactanalyse graslandvlinderindex](#) - De Vlinderstichting

Meetnet hommels

1. [Rapport Meetsoorten voor Basiskwaliteit Natuur – SoortenNL](#)

Werken aan Basiskwaliteit Natuur

1. [Tools & documenten Basiskwaliteit Natuur](#) - Deltaplan Biodiversiteitsherstel
2. [Erfparadijzen](#) - Stichting Steenbreek, De Vlinderstichting & SBNL Natuurfonds
3. [Groene Bondgenoten](#)
4. [Jaarrond Tuintelling](#)
5. [EcoScan](#) - De Vlinderstichting
6. [BAM-akkers](#) - Rotterdam de boer op
7. [Kleurkeur](#) - De Vlinderstichting

**EEN NATUUR VOL LEVEN,
DAAR GAAN WE VOOR!**

www.vlinderstichting.nl

